

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
BIZNESA, VADĪBAS UN EKONOMIKAS FAKULTĀTE

Ekonomikas nodaļa

NORĒĶINU KARŠU TIRGUS ANALĪZE LATVIJĀ
LATVIAN PAYMENT CARD MARKET ANALYSIS

Bakalaura darbs

Autore: **Lāsma Kukīte**

Studenta apliecības Nr. lk11127

Darba vadītājs: M. math., lektore Rita Freimane

RĪGA 2017

ANOTĀCIJA

Bakalaura darba “Norēķinu karšu tirgus analīze Latvijā” mērķis ir izpētīt kredītkaršu un debetkaršu piedāvājumu Latvijā, izmantojot Latvijas lielāko komercbanku piedāvājumus, kuras šobrīd dominē norēķinu karšu tirgū, un analizēt iedzīvotāju norēķinu karšu izvēli dažādos iedzīvotāju segmentos un apmierinātību ar maksājumu kartēm. Mērķa sasniegšanai izvirzītie uzdevumi ir saistīti gan ar pieejamās literatūras izpēti un analīzi, gan arī ar aptaujā iegūto rezultātu analīzi.

Šī tēma tika izvēlēta, jo mūsdienu sabiedrībā norēķinu kartes ir neatņemama ikdienas sastāvdaļa. Maksājumu karšu attīstība pasaulē pēdējo gadu laikā ir bijusi strauja gan karšu skaita pieaugumā, gan piedāvāto iespēju daudzveidības ziņā. Arī Latvijas maksājumu karšu tirgū tieši šobrīd ienāk jaunākās karšu tendences, kuras ievieš būtiskas pārmaiņas gan banku maksājumu karšu piedāvājumos, gan norēķinu vietu attīstīšanā.

Bakalaura darbs sastāv no ievada, trim nodaļām ar apakšnodaļām, secinājumiem un priekšlikumiem. Pirmajā nodaļā, kas ir darba teorētiskā daļa, tiek apskatīts norēķinu karšu ieviešanas sākums un attīstība līdz mūsdienām, kā arī to veidi. Otrajā daļā tiek analizēts Latvija norēķinu karšu tirgus un tā attīstība pēdējo gadu laikā, kā arī izpētīti četru Latvijas banku norēķinu karšu piedāvājumi. Trešajā nodaļā, kas ir pētnieciskā daļa, tiek analizēti aptaujā iegūtie dati un interpretēti rezultāti. Bakalaura darba noslēgumā apkopoti autores iegūtie secinājumi par norēķinu kartēm, kā arī izstrādāti priekšlikumi, bankām, kuras izsniedz norēķinu kartes, lai uzlabotu sabiedrības norēķinu ērtumi, drošību un banku piedāvājumu pārskatāmību.

Bakalaura darba apjoms ir 61 lapaspuse, kurās iekļauti 25 attēli, 12 tabulas, un darbam pievienots 1 pielikums.

Atslēgas vārdi: debetkartes, kredītkartes, norēķinu kartes, Latvija

ANNOTATION

The aim of the bachelor paper "Latvian Payment Card Market Analysis" is to study the credit and debit card offers in Latvian banks, which currently dominates in the market of Latvian payment cards and to analyze population selection in different segments of the population and satisfaction with payment cards. To achieve the tasks are related to the available literature, research and analysis, as well as the results obtained in the survey analysis.

This theme was chosen because in today's society, credit cards are an integral part of everyday life. Development of payment cards in the world in recent years has been the rapid growth in number of cards and in terms of the opportunities offered by diversity. The Latvian payment card market right now comes to the latest trends of payment cards, which introduces significant changes in the banking payment cards offers and current location of the development.

Bachelor paper consists of an introduction, three chapters with subchapters, conclusions and proposals. The first chapter is the theoretical part is dealt payment card introduction: origins and development to the present day, as well as their types. The second part examines Latvia's payment card market and its development in recent years, and studied four Latvian banks payment card offers. The third chapter, which is the research part are analyzed survey data collected and interpreted the results. In bachelor paper conclusion summarizes the author's conclusions obtained on credit cards and to develop proposals to banks that issue credit cards in order to improve the public's payment convenience, security and banking offer transparency.

Bachelor paper amount is 61 pages, which include 25 images, 12 tables and 1 appendices attached.

Keywords: debit cards, credit cards, payment cards, Latvia

Saturs

Ievads.....	5
1. NORĒĶINU KARŠU ATTĪSTĪBA UN VEIDI	8
1.1. Norēķinu karšu vēsture pasaulē un Latvijā.....	8
1.2. Karšu maksājumu sistēmu veidi	10
1.3. Norēķinu karšu priekšrocības un trūkumi.....	12
1.4. Norēķinu karšu piedāvāto iespēju salīdzinājums.....	15
1.5. Norēķinu karšu izvēli noteicošie faktori.....	16
1.6. Bezkontakta norēķinu kartes.....	17
2. NORĒĶINU KARŠU TIRGUS ANALĪZE	20
2.1. Latvijas norēķinu karšu statistika.....	20
2.2. Norēķinu karšu tirgus struktūra Latvijā	22
2.3. Banku norēķinu karšu piedāvājumi	26
2.4. Banku izdevīgāko kredītkaršu un debetkaršu salīdzinājums	33
3. IEDZĪVOTĀJU NORĒĶINU KARŠU IZVĒLE UN VĒRTĒJUMS	35
3.1. Norēķinu karšu izvēle Latvijas iedzīvotāju vidū	35
3.2. Iedzīvotāju norēķinu karšu skaits.....	37
3.2. Banku izvēle Latvijas iedzīvotāju vidū.....	40
3.3. Ienākumu ietekme uz norēķinu karšu veida izvēli.....	43
3.4. Skaidras naudas izmantošanas paradumi	44
3.5. Apmierinātības ietekme uz maksājumu karšu izvēli	46
3.6. Norēķinu karšu izvēle un maksājumi citur pasaulē	49
Secinājumi un priekšlikumi	55
Izmantotās literatūras un avotu saraksts	58
Pielikums	62

Ievads

Bakalaura darbā tiks risināta tēma par to, kādas norēķinu kartes šobrīd ir pieejamas Latvijas bankās, kuras dominē norēķinu karšu tirgū, kā arī analizētas norēķinu karšu tendences.

Norēķinu karšu attīstība pēdējo gadu laikā ir bijusi strauja gan karšu skaita pieaugumā, gan piedāvāto iespēju daudzveidības ziņā. Šis process norit tik strauji, ka specialajā literatūrā, kas ir vien dažus gadus veca, jau ir novecojusi informācija par norēķinu karšu piedāvājumu un to daudzajām iespējām. Straujā attīstība liek domāt par to, vai mūsu rīcībā esošās norēķinu kartes sniedz mums nepieciešamos pakalpojumus ar visizdevīgākajiem nosacījumiem.

Lai arī pārmaiņas ir labas, iedzīvotāji tās ne vienmēr uzreiz pieņem, tāpēc arī norēķinu kartes ikdienā netiek bieži mainītas uz jaunām kartēm. To izmaksas ir pietiekoši zemas, lai iedzīvotāji tās pieņemtu. Visbiežāk norēķinu kartes tiek mainītas dzīvesvietas maiņas rezultātā, kā arī veicot tālākus un ilgākus ceļojumus, kur iespējams mainīsies norēķinu karšu lietošanas paradumi un būs nepieciešamība pēc jaunām norēķinu karšu iespējām, kuras pašreizējais piedāvājums nesniedz.

Norēķinu kartes mūsdienu sabiedrībā ir neatņemama ikdienas sastāvdaļa, bet jaunumu ieviešana notiek straujāk kā spējām tam izsekot līdzī, jo tās nepārtraukti attīstās un uzlabojās. Bankas klientu piesaistīšanai izveido arvien jaunus piedāvājumus, kuri ir paredzēti dažādām iedzīvotāju grupām un vajadzībām. Tiek piedāvātas debetkartes jauniešiem, pensionāriem, atsevišķu pilsētu iedzīvotājiem. Arī kredītkaršu piedāvājums sniedz iespēju iegādāties kartes ar visdažādākajām izmaksām, bet, vai tās ir izdevīgas, tas ir katra cilvēka lēmums.

Kā primāro aktualitāti šobrīd norēķinu karšu tirgū var minēt bezkontakta norēķinu karšu straujo ienākšanu Latvijas norēķinu karšu piedāvājumā. Lai arī jau šobrīd katrs var pasūtīt maksājumu karti ar šo funkciju, tā visticamāk tiks piešķirta nākamajā kartes nomaiņas reizē, ja banka šādu karti piedāvā. Lielākajai daļai populāro debetkaršu, kā arī dažiem kredītkaršu piedāvājumiem, šāda sistēma jau ir ieviesta.

Darba mērķis:

Izpētīt kredītkaršu un debetkaršu piedāvājumu Latvijā, izmantojot Latvijas lielāko komercbanku piedāvājumus, kuras šobrīd dominē norēķinu karšu tirgū, un analizēt iedzīvotāju norēķinu karšu izvēli dažādos iedzīvotāju segmentos un apmierinātību ar maksājumu kartēm.

Lai sasniegtu izvirzīto mērķi, darbā veicami uzdevumi:

- Izmantojot speciālo literatūru iepazīties ar norēķinu karšu attīstības vēsturi, kā arī šobrīd piedāvātajiem veidiem;
- Izpētīt norēķinu karšu struktūru iedzīvotāju vidū;
- Izpētīt un novērtēt Latvijas komercbanku norēķinu karšu piedāvājumu, to atšķirības un pārskatāmību pakalpojuma sniedzēju piedāvājumos;
- Analizēt norēķinu karšu piedāvājuma atšķirības dažādām iedzīvotāju grupām;
- Analizēt norēķinu karšu izaugsmes tendences, balstoties uz iedzīvotāju skaita izmaiņām;
- Analizēt iedzīvotāju banku izvēles kritērijus;
- Analizēt iedzīvotāju ienākumu ietekmi uz norēķinu karšu veida izvēli;
- Analizēt iedzīvotāju apmierinātību ar savām norēķinu kartēm;
- Salīdzināt norēķinu karšu tirgus atšķirības ar citām valstīm;
- Uz analīzes pamata izvirzīt secinājumus un priekšlikumus pašreizējā norēķinu karšu tirgus attīstībai

Bakalaura darbs sastāv no trim nodaļām. Pirmajā darba nodaļā apskatīts, kā radās maksājumu kartes, kādas tās ir šobrīd. Nodaļā tiek apskatīta norēķinu karšu vēsture no to rašanās līdz mūsdienām, un apskatīti norēķinu karšu veidi, kā arī apskatītas norēķinu karšu priekšrocības un trūkumi. Otrajā nodaļā autore izpēta banku norēķinu karšu tirgu Latvijā. Tiek pētītas, kādas norēķinu kartes izvēlas Latvijas iedzīvotāji, kā arī apskatīti četru Latvijas lielāko banku norēķinu karšu piedāvājumi. Trešajā nodaļā ir apkopoti autores iegūtie dati no Latvijas iedzīvotāju aizpildītajām anketām. Tiek analizēts norēķinu karšu pieprasījums, balstoties uz respondentu sniegtajām atbildēm par norēķinu karšu skaitu, bankām, apmierinātību ar esošajām norēķinu kartēm, kā arī citiem faktoriem, kuri atspoguļo iedzīvotāju maksājumu paradumus Latvijā.

Tā kā četras lielākās bankas pēc norēķinu karšu piedāvātā apjoma, kas ir Swedbank, SEB banka, DNB banka un Citadele banka, kopā ir izdevušas 89% no visām Latvijā izsniegtajām norēķinu kartēm, šo banku norēķinu karšu tirgus arī bakalaura darbā tiek pētīts padziļināti.

Lai noskaidrotu norēķinu karšu rašanos un ienākšanu Latvijā, tika izmantota speciālā literatūra. Aprakstot šī brīža norēķinu karšu situāciju Latvijā, tika izmantoti dati no centrālās statistikas pārvaldes datubāzes, Latvijas Komerčbanku Asociācijas u.c. Norēķinu karšu tirgus

analīzē, pētot karšu attīstību, ir izmantoti dati, kuri nav vecāki par 2005. gadu. Izpētot norēķinu karšu banku piedāvājumus tika izmantota banku interneta vietnēs sniegtā informācija. Bakalaura darba izstrādē izmantota datu pētīšanas metode, izmantojot datus no komercbanku mājaslapām un pētījumiem.

Pētījuma ietvaros tika veikta autores veidota aptauja, ar kuras palīdzību tika ievākta informācija no Latvijas iedzīvotājiem, kuriem ir norēķinu kartes. Dati tika ievākti elektroniskā veidā un tika ievākta informācija no 217 respondentiem. Aptauja tika veidota tā, lai rezultāti atspoguļotu tendences norēķinu karšu izvēlē pēc dažādiem kritērijiem, kā arī iedzīvotāju apmierinātību ar savām norēķinu kartēm. Iegūtie dati apkopoti un analizēti trešajā nodaļā.

1. NORĒĶINU KARŠU ATTĪSTĪBA UN VEIDI

1.1. Norēķinu karšu vēsture pasaulē un Latvijā

Pirmos mēģinājumus ieviest norēķinu kartes var redzēt 1914. gadā Amerikas Savienotajās Valstīs, kur uzņēmums, šobrīd zināms kā Mobil Oil, saviem klientiem izsniedza kartona maksājuma kartes jeb lojalitātes kartes. Tās viņi varēja izmantot norēķinu procesā, iegūstot priekšrocības apkalpošanā, kā arī saņemt atlaides preču iegādei, kas uzņēmumam nodrošināja stabilus ienākumus un pastāvīgus klientus. [8,70] Šodien šādas kartes mēs saucam par klientu kartēm, un tādas piedāvā liela daļa uzņēmumu visā pasaulē un arī Latvijā. Iegādājoties klienta karti, pircējs var saņemt atlaides noteiktām precēm, kā arī krāt bonusu punktus vai naudu, lai atlaidi saņemtu kādam no nākamajiem pirkumiem.

Veikalu izsniegtās lojalitātes kartes guva lielu popularitāti gan no uzņēmumu, gan pircēju puses, bet pircējiem tagad bija jānēsā līdzīgas vairākas kartes, kas vairs nelikās tik ērti. Šo problēmu pamanīja un risinājumu rada Frenks Maknamars, kurš 1950. gadā radīja pirmo uzņēmumu (Diners Club), kas izdeva vispārējas lietošanas kredītkarti. Klientam bija jāmaksā 3 dolāri gadā, bet tirgotājiem, kurš pieņēma šīs kartes – 7 % no katra pirkuma summas. Sākotnēji šāds piedāvājums nelikās izdevīgs ne tirgotājiem, ne pircējiem, bet jau otrajā gadā uzņēmums gadu beidza ar 60 tūkstošiem dolāru lielu peļņu. [8,71] Klienti, jau no pašiem kredītkaršu pirmssākumiem, atdzina tās par ērtāku maksāšanas veidu.

Pirmā kredītkarte, kāda tā ir šobrīd, tika izdota 1958. gadā. To izdeva Bank of America, un tās nosaukums bija Bank Americard, tagad zināms kā VISA. [8,72] Kredītkartes, kuras jau bija aktivizētas, tika nosūtītas pa pastu, kas ļāva iegūt to savā īpašumā ātri, bet nedroši, jo pastkastītes, tieši šo karšu izsūtīšanas dēļ, bieži uzlauza.

Tāpat patērētāji nebija pieraduši pie šī jaunā finanšu instrumenta, kā arī 22% no kartēm bija problēmas ar maksājumiem. Lai gan sākumā ar kartēm bija daudz problēmu, lielā mērā tieši kredītkaršu izsūtīšanas dēļ ASV jau ap 1970. gadu bija 100 miljoni kredītkaršu, bet debeta karte tika ieviesta tikai 1975. gadā. [27]

Pirmā vajadzība pēc norēķinu karšu apkalpošanas Latvijā radās no ārzemju uzņēmējiem un tūristiem, kuriem interesēja iespēja norēķināties viesnīcās, restorānos un kafējnīcās, kā arī izņemt skaidru naudu bankās. Uz šo pieprasījumu bankas ātri vien reaģēja, izveidojot banku servisa centru, kurš uzsāka norēķinu karšu apkalpošanu Latvijā. Akciju sabiedrība „Banku servisa centrs” 1992. gadā sāka apkalpot starptautiskā norēķinu kartes [2;65-69].

1993.gadā saistībā ar norēķinu kartēm tapa vairāki vietējie projekti. Viena no pirmajām bija Latkarte, kuras iniciatore bija kompānija Software House Riga. Diemžēl

1995.gadā banku krīzes laikā bankrotēja vairākas kredītiestādes, kas izdeva norēķinu kartes, tai skaitā arī Depozītu banka un Banka Baltija. Tomēr Hansabanka 1995. gadā uzstādīja pirmo bankas automātu Latvijā.[33]

Lai gan norēķinu karšu ieviešana sākumā noritēja diezgan veiksmīgi, iedzīvotājiem tās neviens lielu uzticību. Sākumā liela daļa karšu īpašnieki Latvijā tās neizmantoja norēķinu veikšanai. Viņi naudu izņēma bankomātos, bet veikalos norēķinājās ar skaidru naudu, jo iedzīvotāji nebija pietiekami izglītoti par norēķinu karšu drošību. [2,68] Šobrīd situācija ir manāmi uzlabojusies, un liela daļa iedzīvotāju, norēķinoties par ikdienas pirkumiem, skaidru naudu izmanto arvien retāk, kā rezultātā skaidras naudas daudzums apgrozībā sarūk. Tas arī ir banku sektora mērķis – piesaistīt naudu, kā rezultātā tiek samazināta skaidra nauda apgrozībā. Norēķinu karšu attīstība mazina arī izdevumus, kas saistīti ar jaunu banknošu izlaišanu apgrozībā, nolietotās naudas izņemšanu no apgrozības, kā arī ar skaidrās naudas apgrozības apkalpošanas personāla uzturēšanu. Samazinot norēķinus ar skaidru naudu, ikdienas iepirkšanās kļūst ātrāka, ērtāka un patīkamāka gan ikdienā, gan norēķinoties ārzemēs, jo arī tur norēķinu kartes būs tādas pašas, un norēķinus varēs veikt ar ierasto maksājumu karti.

Plastikāta norēķinu kartes ir starptautiski standartizētas: tās ir vienota izmēra 85 x 54 mm [2,46], noteiktā vietā ir ievadīti visi dati un ir izveidota vienveidīga to pārbaudes tehnoloģija. Tas dod iedzīvotājiem iespēju šīs kartes lietot dažādās valstīs.[1,19]

Viena no pirmajām sistēmām, kura tika iestrādāta plastikāta norēķinu kartē, kāda tā ir mūsdienās, ir magnētiskā josla. Šajā joslā kodētā veidā tiek ievadīti kartes elektroniskai apkalpošanai nepieciešamie dati. Magnētiskajai joslai ir trīs celiņi, kuros var iekodēt ierobežotu informācijas daudzumu. [8,24] Magnētiskā karte ir paredzēta digitālai nolasīšanai. Standarta nolasīšanas ierīcēm tiek izmantota 12,5 mm plata magnētiskā josla, un tā atrodas 4 mm attālumā no kartes malas.[24] Veicot norēķinu, pārdevējam ir jāsažinās ar banku, lai pārliecinātos par kartes īpašnieka maksātspēju, bet pircējam jāparakstās uz kases čeka, lai pārdevējs parakstu varētu salīdzināt parakstu uz norēķinu kartes.[1,20] Šis process bija laikietilpīgāks par šā brīža norēķinu kartēm. Arī maksājuma apstiprināšana ar parakstu nav pilnībā droša. Parakstu ir iespējams viltot, jo tā paraugs atrodas turpat kartes otrā pusē.

Šobrīd, norēķinoties tirdzniecības vietās, tiek izmantotas čipkartes. To uzbūves pamatā ir mikroprocesora tehnoloģija. Čipkarte, kā visas norēķinu kartes, ir standartizēta izmēra plastikāta karte, kuras galvenā sastāvdaļa ir kartes virspusē iestrādāta silīcija kristāla mikroshēma. Tajā ir iespējams ievadīt ļoti lielu informācijas daudzumu. Šādā norēķinu kartes čipā ievada personas identifikācijas numuru (PIN kodu) un ziņas par naudas summu. Tāpēc, veicot norēķinus ar čipkarti, nav nepieciešams sazināties ar kartes apkalpošanas centru, lai pārbaudītu lietotāja maksātspēju, jo šī informācija jau ir iekodēta kartē.[2,47] Uz visām

norēķinu kartēm ir gan magnētiskā svītra, gan čips, un lielākajai daļai arī Latvijā izdoto karšu jau ir pieejama bezkontakta norēķinu sistēma.

Lai gan vēsturiskajā maksājumu karšu attīstībā šis konkrētais iedalījums ir labākais, maksājumu kartes iedala arī pēc maksājumu karšu organizāciju veidiem un maksājumu karšu sistēmu veidiem.

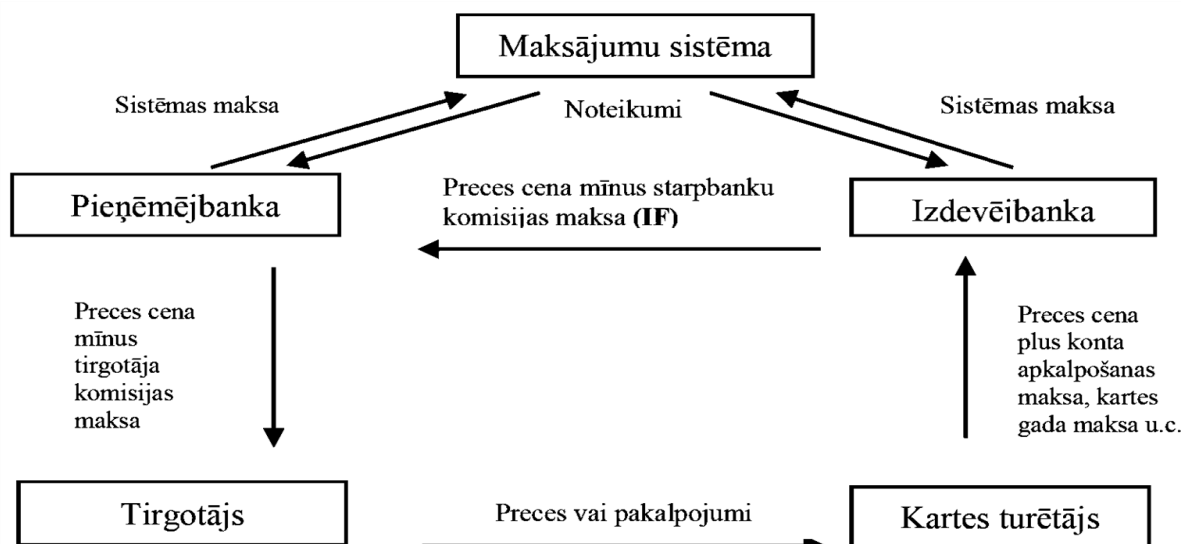
1.2. Karšu maksājumu sistēmu veidi

Pasaulē karšu maksājumu sistēmas ir izveidojušas vairākas maksājumu karšu organizācijas, tajā skaitā VISA, MasterCard, AmericanExpress un DinersClub. [31]

Populārākās maksājumu karšu organizācijas Latvijā ir VISA un MasterCard. Ar abām kartēm iespējams norēķināties par precēm un pakalpojumiem visā pasaulē jebkurā vietā, kur redzams Visa vai MasterCard logo. Mēdz gadīties, ka kāds no pārdevējiem pieņem tikai vienu no abām kartēm. Tādi gadījumi gan ir ļoti reti, jo zaudēt klientus nav pārdevēju interesēs, tāpēc abām kartēm ir vienlīdz plaši tīkli. Gan ar Visa karti, gan MasterCard karti ir iespējams norēķināties par precēm un pakalpojumiem internetā. Tāpat tās var lietot gan kā norēķinu kartes, gan kā kredītkartes, ja banka piešķirusi tādu iespēju. Abi uzņēmumi konkurē, tāpēc katrs piedāvā savus bonusus, ko kartes lietotājs var saņemt papildus savas bankas piešķirtajiem labumiem. Tie darbojas globāli konkrētās kompānijas tīklā. Kā piemēram, abām kartēm ir pieejama ceļojumu apdrošināšana, bet tām ir nelielas atšķirības nosacījumos. Abām kartēm ir pieejami augsta līmeņa bonusi. Gan Visa, gan MasterCard ir savi sadarbības partneri: viesnīcas, auto nomas, aviokompānijas, kur ar konkrētā zīmola kartēm lietotājam pienākas atlaides vai bonusi, bet jāņem vērā, ka šie piedāvājumi parasti pieejami tikai augstākā priekšrocību līmeņa karšu lietotājiem. MasterCard kompānija piedāvā arī daudz vienkāršāko Maestro karti. Tā ir pieejama tikai kā debetkarte, tātad piemērota tikai algas vai citu ienākumu ieskaitīšanai un ikdienas norēķiniem. [42]

American Express norēķinu kartes saviem klientiem piedāvā daudz vairāk piedāvājumu, bet arī karšu mēneša maksa ir lielāka. American Express SELECTS programma šo karšu īpašniekiem sniedz vairākas priekšrocības – atlaides no 5% līdz 90% vairāk kā 500 tirdzniecības vietās visā Latvijā un 129 valstīs visā pasaulē, kā arī īpašus piedāvājumus restorānu apmeklējumiem, pirkumiem, ceļojumiem un atpūtai ik mēnesi. Norēķinu karte saviem klientiem piedāvā arī īpašu punktu krāšanas programmu Membership Rewards. Punktus var krāt no pirkumiem, kas veikti Latvijā, ārzemēs un internetā, un par katru iztērēto eiro tiek piešķirts viens punkts, kurus vēlāk var apmainīt pret vērtīgām balvām. [21]

Pastāv četru pušu jeb atvērtās maksājumu sistēmas, kādas ir VISA un MasterCard, un trīs pušu jeb slēgtās, kāda, piemēram, ir American Express maksājumu sistēma. Četru pušu maksājumu sistēmā darbojas: izdevējbankas, kuras izdod maksājumu kartes, pieņēmējbankas, kuras nodrošina tirgotājiem karšu maksājumu pieņemšanu, karšu turētāji un tirgotāji (skatīt 1.1. attēlu). Par atvērtu sistēmu to sauc tādēļ, ka tajā var piedalīties jebkura banka.[31]



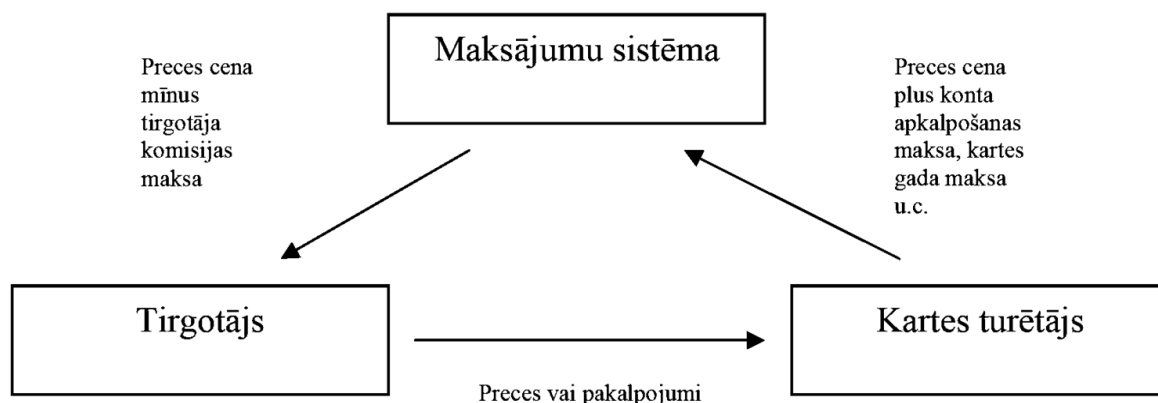
1.1. att. Atvērta maksājumu sistēma [19]

Maksājumu pakalpojumu un elektroniskās naudas likums nosaka maksājumu pakalpojumu sniedzēju un maksājumu pakalpojumu izmantotāju, elektroniskās naudas emitentu un elektroniskās naudas turētāju tiesības, pienākumus un atbildību, prasības maksājumu pakalpojumu sniegšanai, elektroniskās naudas emisijai, izplatīšanai un atpirkšanai, kā arī reglamentē maksājumu iestāžu un elektroniskās naudas iestāžu tiesisko statusu, darbību un atbildību. Tomēr šis likums nenosaka kārtību, kādā kredītiestādēm ir jānosaka savstarpēji piemērojamās starpbanku komisijas maksas darījumiem ar maksājumu kartēm. Agrāk starpbanku komisijas maksas noteica pašas bankas, savstarpēji vienojoties. Banku vienošanos neesamības gadījumā komisijas maksas noteica maksājumu karšu organizācijas VISA un MasterCard. Šobrīd starpbanku komisijas maksas darījumiem ar maksājumu kartēm tiek regulētas, jo 2015.gada 9.jūnijā stājās spēkā Eiropas Parlamenta un Padomes regula (ES) 2015/751 (2015. gada 29. aprīlis) par starpbanku komisijas maksām. Šobrīd dalībvalstīm jāpiemēro šādas starpbanku komisijas maksas maksimālās robežas:

- visiem kredītkaršu darījumiem – 0,3% apmērā no darījuma vērtības;
- visiem debetkaršu darījumiem – 0,2% apmērā no darījuma vērtības. [31]

Regula paredz, ka dalībvalstīm ir tiesības noteikt zemākas maksimālās starpbanku komisijas maksas, bet pašreiz ir nolemts, ka Latvija neizmantos dalībvalstīm piešķirtās tiesības.[31]

Trīs pušu jeb slēgtā maksājumu sistēmā piedalās trīs puses: maksājumu sistēma, karšu turētāji un tirgotāji (skatīt 1.2. attēlu). Par slēgtu sistēmu to sauc tādēļ, ka tajā nevar piedalīties jebkura banka.[31]



1.2. att. Slēgta maksājumu sistēma [31]

Maksājumu karšu organizācijas dod tiesības (atļauju) bankām izdot tās zīmolu kartes un/vai pieņemt karšu maksājumus ar tās zīmolu kartēm, un nosaka to lietošanas noteikumus. Vienlaicīgi maksājumu karšu organizācijas uztur karšu norēķinu sistēmas, lai patērētāji kartes varētu izmantot norēķiniem tirdzniecības vai pakalpojumu sniegšanas vietās vai izņemt skaidru naudu bankomātos un nodrošinātu starpbanku norēķinus par darījumiem ar maksājumu kartēm jebkur pasaulē. Maksājumu karšu tirgū izšķir vietējos un starptautiskos karšu darījumus. Par vietējiem darījumiem uzskata karšu darījumus starp vienas valsts izdevējbankām un pieņēmējbankām, kas šīs lietas ietvaros ir Latvijā darbojošās bankas, bet par starptautiskajiem darījumiem uzskata karšu darījumus, kuros izdevējbanka darbojas vienā, bet pieņēmējbanka citā valstī.[25]

1.3. Norēķinu karšu priekšrocības un trūkumi

Lai gan ir cilvēki, kuriem norēķinu kartes nav, lielākajai daļai strādājošo darbaspējas vecuma cilvēku šobrīd būtu grūti iedomāties dzīvi bez tās. Lai izdzīvotu, katru dienu mums ir nepieciešams ēdiens, apģērbs, mājoklis, arī par labu veselības aprūpi un transporta pakalpojumiem ir jāmaksā. Naudasmaka biežums vairs neko nenožīmē, jo par gandrīz visu mūsdienās var norēķināties ar norēķinu karti, kas ir ērti, ātri, droši, bet tomēr – arī ar saviem riskiem. Mūsdienu norēķini ar karti neprasa laiku naudu skaitīt un droši to glabāt. Tā kā

pārsvārā mūsu ienākumi tiek saņemti kontos, tas ir tik nemanāmi, ka algas dienu reizēm aizmirstam. Ar daudzām norēķinu karšu priekšrocībām nevar aizmirst, ka tām ir savi trūkumi, kas ir apskatāmi tabulā 1.1., un tālāk aprakstīti.

1.1. tabula

Norēķinu karšu priekšrocības un trūkumi

Priekšrocības	Trūkumi
Naudas drošība	Personu datu elektroniska zagšana
Ātra algas saņemšana	Finanšu paradumu caurspīdīgums
Ērti komunālie maksājumi	Ne visur norēķinu kartes pieņem
Ātri un ērti norēķini	Kartē var pietrūkt naudas, to nemanot iztērējot
Mazinās maksājumu kļūdas	
Iepirkšanās interneta veikalos	

Pirmā priekšrocība norēķinu kartēm ir drošība. Neviens cilvēks uz ielas tev nevar atņemt to, kas fiziski neatrodas pie tevis. Skaidru naudu var nozagt un iztērēt, bet naudu, kura atrodas norēķinu kartē, iztērēt būs grūtāk. Pazaudējot karti, to var nekavējoties nobloķēt sazinoties ar savu banku un izgatavot jaunu maksājumu karti, tādā veidā neko nezaudējot. Droši ir arī tas, ka zūd cilvēka izraisītās kļūdas, piemēram, izdodot pārāk mazu (vai lielu) naudas atlikumu norēķina brīdī. Maksājumu karte automātiski noņem tikai tik daudz naudas, cik jāmaksā par precī vai pakalpojumu.

Lai paaugstinātu drošības līmeni, norēķinu kartēm, papildus kodam varētu ieviest pirksta nospiedumu, lai sabiedriskās vietās, veikalos un pie bankomātiem, nebūtu jāpielieto kods vai bezkontakta sistēma. Šāds uzlabojums mazinātu norēķinu karšu zādzību risku, kā arī nodrošinātu to, ka ar norēķinu karti var norēķināties tikai tās īpašnieks. Šāda sistēmas ieviešana būtu loģiskākais risinājums, jo pirkstu nospiedumu nolasīšana ir visizplatītākais inovatīvais personu atpazīšanas veids. Tos nolasa personām, kuras veido Latvijas Republikas pasi, kā arī jau ilgāku laiku šī sistēma ir izplatīta telefonu un datoru atbloķēšanā.

Algas diena pirms maksājumu karšu ienākšanas bija ikmēnesi gaidīts notikums. Lai to saņemtu, algas dienā bija jāstāv garās rindās pie sava algas izmaksātāja, kurš visiem uzņēmuma vai nodaļas darbiniekiem izmaksāja nopelnītās algas. Mūsdienā steidzīgajā dzīves

ritmā to pat grūti iedomāties, jo pie ērtībām pierast ir ļoti viegli. Maksājot īri, komunālos un citus ikmēneša maksājumus, ir grūti iedomāties ērtāku veidu kā internetbankas maksājumu sistēma. Tagad minūšu laikā var pārskaitīt naudu par mēnesī patērēto elektrību, gāzi, internetu un citiem maksājumiem, katru maksājumu veicot savam piegādātājam. Kas var būt labāks kā veikt norēķinus, neizejot no mājas.

Norēķināties ar karti ir arī daudz ātrāk, nekā maksāt ar skaidru naudu. Maksājot ar skaidru naudu maksātājs (pircejs) sameklē iespējami precīzu naudu, pārdevējs to pārskaita, ieliek kasē, pēc vajadzības izdod atlikumu, un tad pircējs atkal pārskaita atlikumu. Tātad norēķinu kartes ir drošākas, un tās arī ir ievērojami ātrāks norēķinu veids.

To, ka norēķinu kartes kļuvušas par mūsu ikdienu, var redzēt arī pēc iepirkšanās iespējam, neizejot no mājas. Internetā var nopirkt ne tikai elektropreces un apģērbu, bet arī pārtiku, kosmētiku un citas lietas. Šāda iepirkšanās ir guvusi lielu atsaucību kaut vai tikai tāpēc, ka preces var pasūtīt no jebkuras vietas pasaulē. Ja konkrēto preci nevar nopirkt vietā, kur dzīvo, to vistīcāmāk varēs iegādāties kādā no interneta veikaliem, un samaksājot par preci ar norēķinu karti, to varēs saņemt pavisam drīz.

Lai arī norēķinu kartes ir veidotas tā, lai tās būtu drošas un ērti lietojamas, ar katru drošības uzlabojumu attīstās arī veidi un metodes, ar kādām zagļi piesavinās svešu mantu un informāciju. Tā kā arvien lielāku pārsvaru mūsu dzīvē ieņem tehnoloģijas, visai informācijai, kuru mēs ievadām internetā, ir risks nonākt svešās rokās.

Lai gan norēķinu kartes caurmērā ir drošākas par skaidru naudu tādā ziņā, ka tās ir grūti izmantot, ja karte tiek nozagta fiziski, pastāv vairāki veidi, kā zagļi var iegūt pieeju kartes saturam, lai veiktu pirkumus vai izņemtu naudu. Diezgan izplatīts kredītkaršu datu zādzības veids ir datu zagšana, aprikojot bankomātus ar praktiski neredzamām kredītkaršu datu nolasītājiem. Kredītkaršu datu zādzība var notikt arī internetā, piemēram, ja uzlauž veikalu, kurā jūs kādreiz esat iepircies. Šī parādība ir ļoti izplatīta ASV, kur ar to ir saskārušies 10% iedzīvotāju, un ik gadu kredītkaršu datu zādzība izmaksā vairākus miljardus dolāru. [10] Lai cik drošas būtu bankas, arī zagļu prasmes nepārtraukti attīstās.

Lai gan lielākajai daļai cilvēku nav, ko slēpt, katra kredītkartes transakcija tiek ierakstīta un paliek pieejama valsts iestādēm, kas varētu interesēties par indivīda finanšu paradumiem. Tāpat tas paredz dažādus nepatīkamus scenārijus: bankas var atteikties izsniegt kredītu, ja redz, ka esat izmantojuši ātro kredītu pakalpojumus. Kredītkartes, lai gan tās vairs nevienam tāpat vienkārši nesūta uz pastu, ir iespējams izmantot, pērkot lietas, bez kurām ir iespējams iztikt, ja konkrētajā brīdī nav naudas. Debetkartēm, protams, šādas problēmas atkrīt, ja vien netiek izmantots overdrafts. [10]

Mazāk izplatīto norēķinu karšu VISA Electron un Maestro lietotājiem, jārēķinās ar mazāku pieejamo naudas izmaksu bankomātu skaitu, kā arī jārēķinās ar iespēju, ka kādā no elektroniskās maksāšanas vietām karti varētu nepieņemt. [10] Latvijā gan šādu situāciju ir maz, bet citās valstīs to ir svarīgi ņemt vērā.

Norēķinu karte ļauj ikdienā pārnēsāt lielāku naudas daudzumu, nekā to cilvēki atļautos, ikdienā lietojot skaidru naudu. Tas sniedz iespēju iegādāties lielākas preces, tās iepriekš neplānojot pirkt. Šādi pirkumi ir ērti, jo nav jādomā, kurā dienā konkrēto naudas summu ņemt līdzī. Tam ir arī negatīvā puse, jo, veicot vairākus neieplānotus lielākus pirkumus, kartē var nemanot izbeigties nauda, jo, lai arī internetbanka ir ērti pieejama, ne vienmēr ir laiks un iespēja pārbaudīt maksājumu kartes atlikumu.

Lietotas banknotes satur deviņas reizes lielāku baktēriju īpatsvaru nekā norēķinu kartes, liecina pārtikas drošības, dzīvnieku veselības un vides zinātniskā institūta "Bior" pētījums. Pētījuma rezultātā apstiprinātie mikroorganismi ir iemesls dažādām zarnu trakta infekcijām, ādas infekcijām un parazitārām slimībām, kā arī alerģiskām reakcijām. Tāpēc pēc saskarsmes ar naudu un citiem objektiem, kas pāriet no viena lietotāja pie otra, ir ļoti būtiski ievērot personīgo higiēnu. [35] Rezultātā var secināt, ka, lietojot maksājumu karti ir mazāks saslimšanu risks, jo personīgā maksājumu karte neiziet no cilvēka redzesloka.

Norēķinu kartes atšķiras ne tikai no skaidras naudas, bet arī viena no otras ar piedāvātajām iespējām, lai katrs varētu izvēlēties sev piemērotāko.

1.4. Norēķinu karšu piedāvāto iespēju salīdzinājums

Norēķinu kartes iedala: pēc nodrošinājuma veida – kredītkartes un debetkartes; pēc lietotāju skaita — vienas personas vai korporatīvās kartes; pēc naudas tērēšanas apjoma — parastās, sudraba, zelta un platīna kartes.[12] Salīdzināsim, ko piedāvā norēķinu kartes pēc kredītkaršu un debetkaršu iedalījuma.

Norēķinu karšu iedalījumu debetkartēs un kredītkartēs varētu saukt par visbiežāk izmantoto maksājumu karšu sadalījumu. Vairums cilvēku zina, ka to galvenā atšķirība ir tā, ka kredītkartes piedāvā tērēt vairāk naudas nekā kartes īpašniekam ir kontā, ko sauc par kartes kredītu. Toties debetkaršu īpašnieki var būt droši, ka kartē esošā un pieejamā nauda ir viņu īpašums. Ir arī izņēmumi, kad debetkartes piedāvā nelielus naudas aizdevumus, kas šo karšu atšķirības būtiski samazina.

Debetkartes sākotnējā funkcija ir bijusi skaidras naudas izņemšana bankās, norēķinu punktos vai bankomātos. Tikai vēlāk, debetkartes uzlabojot, tika attīstīta papildu funkcija – veikt maksājumus par precēm un pakalpojumiem. Ar debetkarti var norēķināties klienta kontā

esošās naudas atlikuma robežās, neizmantojot skaidru naudu.[2,51] Mūsdienās ir pieejamas arī debetkartes ar kredīta funkciju, kuru sauc par overdraftu jeb negatīvo atlikumu. Tās parasti ir nelielas summas, kuras kartes klients var pārtērēt, atgriežot naudu kontā vēlāk. Šis arī ir iemesls, kāpēc arvien vairāk zūd atšķirība starp debetkartēm un kredītkartēm.

Lai arī atšķirība starp šīm kartēm vairs nav tik liela kā agrāk, kredītkartes ir prestiža lieta, tāpēc to piedāvājums banku maksājumu karšu piedāvājumā nebūt nemazinās. Kredītkartēm ir vairāk iespējas, toties ir arī daudz vairāk faktoru, kurus būtu jāņem vērā, piemeklējot sev izdevīgāko piedāvājumu. Tām ir vairākas priekšrocības un bonusi.

Kredītkarte, līdzīgi kā ātrais kredīts, lieti noder situācijās, kad steidzami nepieciešama nauda, bet savu personīgo finanšu līdzekļu tajā brīdī nav. Dzīvē nereti gadās situācijas, kad tiek pieprasīta drošības nauda, un kredītkarte lieliski noder šādām situācijām. Kredītkarte sniedz iespējas rezervēt bankas kontā finanšu līdzekļus kā drošības naudu, kas vēlāk tiek atgriezti. [9]

Kā zināms, mūsdienās ir iespējams iepirkties internetā, izmantojot kā debetkartes, tā arī kredītkartes, bet kredītkarte, atšķirībā no debetkartes, ļauj veikt pirkumus, kuru summa ir lielāka nekā naudas atlikums bankas kontā. Gadījumos, kad pirkuma summa ir lielāka nekā naudas atlikums bankas kontā, nereti tiek ņemts kredīts, tomēr, ja jāsalīdzina kredītkartes kredīts un ātrais kredīts, kredītkarte ir visādā ziņā izdevīgāka. Ir kredītkartes, kas atmaksā naudu 2% - 5% apmērā no pirkuma summas, kas iztērēta, maksājot ar kredītkarti. Iepirkties ar šādu kredītkarti ir kā iepirkties atlaižu laikā, kad visiem pirkumiem tiek piemērotas kādas atlaides.[9]

Lai cik vilinoši neliktos tērēt naudu, kas nepieder, dzīve pāri saviem līdzekļiem var atspēlēties nākotnē. Negudri lietota kredītkarte var sabojāt klienta kredītvēsturi, kas var būtiski ietekmēt kredīta saņemšanas iespējas nākotnē, kad būs radusies vēlme saņemt bankas kredītu savam jaunajam biznesam, dzīvesvietas iegādei, jaunai automašīnai un citiem mērķiem.

1.5. Norēķinu karšu izvēli noteicošie faktori

Izvēloties norēķinu karti, noteikti jāņem vērā tas, kā tā tiks lietota. Lai precīzāk atrastu sev piemērotāko maksājumu karti, tās jāizvērtē pēc vairākiem svarīgiem kritērijiem.

Pirmais, kas noteikti jāņem vērā, izvēloties jaunu maksājumu karti, ir kādam mērķim tā būs paredzēta. Vai norēķini tiks veikti internetbankā vai klātienē, cik bieži būs nepieciešams to izmantot ārzemēs. Izvēloties kredītkarti ir svarīgi saprast, cik bieži būs nepieciešams kredīts un cik ātri tas tiks atdots. Varbūt karte ir nepieciešama īpašiem

gadījumiem vai naudas drošai uzkrāšanai. Kad ir noskaidrotas visas vēlmes, var sākt meklēt izdevīgāko piedāvājumu.

Kartes gada maksa ir viens no svarīgākajiem faktoriem, kuru visbiežāk izmanto kā primāro kartes izvēlē, jo tās ir papildus izmaksas, ar kurām jārēķinās. Maksājumu karte var izmaksāt sākot no desmit eiro gadā, līdz vairākiem simtiem eiro prestižāko kredītkaršu gadījumā, tāpēc ir labi zināt, cik naudas ir iespējams tērēt, lai karte nekļūtu neizdevīga.

Svarīgākais faktors, kas jāņem vērā izvēloties kredītkarti, ir procentu likme. Saņemot kredītkarti ar noteiktu kredītlimitu, ir jārēķinās, ka par izmantotajiem līdzekļiem būs jāmaksā samērā augsta procentu likme (vidēji 20%), kā arī būs jāmaksā gada maksa par kartes izmantošanu un vēl dažādas komisijas maksas par veiktajiem darījumiem ar karti, ja tādas ir noteiktas. Neskatoties uz daudziem izdevumiem, maksājot ar karti var saņemt vairākas priekšrocības.

Jaunākais piedāvātais uzlabojums maksājumu kartēm, ar kuru bankas piesaista iedzīvotājus, kuri ikdienā bieži norēķinās par maziem pirkumiem, ir bezkontakta sistēma. Šādi norēķini ir ātrāki un noder cilvēkiem, kuri bieži norēķinās par summu, kas ir zemāka par 10 eiro. [18]

Bankas atrod arvien jaunas iespējas ka piesaistīt jaunus klientus, un to vislabāk var panākt ar maksājumu karšu bonusiem un atlaidēm. Šādas priekšrocības ir izdevīgas dažādām iedzīvotāju grupām, kā arī piesaista cilvēkus no dažādiem reģioniem, kuros darbojas atlaižu sistēma.

1.6. Bezkontakta norēķinu kartes

Bezkontakta maksājumus Rīgā pazīst jau no e-talonu ieviešanas 2009.gadā. Banka "Citadele" jau no 2015.gada piedāvā saviem klientiem pirmo bezkontakta maksāšanas iespēju – savās kartēs iestrādātu e-talonu. [11]


Bankas Latvijā jau ir sākušas pakāpeniski ieviest ātrāko un mūsdienīgāko norēķinu veidu – bezkontakta kartes. Tiek plānots, ka līdz 2020. gadam lielākajai daļai banku klientu būs karte ar bezkontakta funkciju – to paredz Starptautisko maksājumu karšu organizācijas noteikumi termināļu turētājiem. Bezkontakta karšu galvenā priekšrocība ir iespējā ātri un ērti samaksāt par sīkiem pirkumiem. Lai norēķinātos par nelielu summu, karte ir tikai jāpietuvina terminālim – nav nepieciešams meklēt skaidru naudu vai ievadīt PIN kodu. [18]

Lai arī sabiedrībā ir izskanējis viedoklis, ka bezkontakta kartes ir nedrošas, jo, ja tā tiek nozagta, jebkurš var norēķināties ar karti, neievadot PIN kodu, ir arī plaši pieejama informācija, kas izskaidro bezkontakta karšu ērtu lietošanu un drošību.

Ar Latvijā izsniegtajām bezkontakta kartēm ir iespēja norēķināties par summām kas nepārsniedz 10 eiro, bet ar atsevišķām kartēm, norēķinoties citās valstīs, limits var būt nedaudz lielāks. Norēķini ar šīm kartēm ir daudz ātrāki, jo netiek pieprasīts PIN kods. Karte tikai jāpietuvina 3-7 cm attālumā no termināļa, lai veiktu pirkuma apmaksu. Kartei ir arī ierastais PIN kods, kuru pieprasīs pirmajā norēķināšanās reizē, pirkumiem virs 10 eiro, ja dienā tiek pārsniegts 25 eiro limits, kā arī drošības nolūkos, ja sanāks pārsvarā apmaksāt mazas summas. [18] Šāda sistēma Eiropā darbojas jau ilgāku laiku un tai var redzēt lielu piekrišanu, lai gan citās valstīs bezkontakta pirkumu limits ir lielāks.

Kā piemēram, Lielbritānijā maksājumi ar bezkontakta kartēm pieejami jau līdz 30 mārciņām (apmēram 35 eiro).[17] Šāda summa ir pietiekama lielākajai daļai ikdienas pirkumu, tāpēc pastāv lielāka iespēja veikt bezkontakta norēķinus. Arī Latvijā bankām būtu ieteicams paaugstināt maksājumu limitu uz 20-30 eiro, lai šī sistēma varētu biežāk tikt izmantota ikdienā.

Bezkontakta maksājumi piedāvā drošāku alternatīvu naudai, nodrošinot patērētājus ar papildu naudas aizsardzību. Ar šo karšu izmantošanas pieaugumu, pieaug zināšanas un pārliecība par tām. Vairāk nekā divas trešdaļas patērētāju Latvijā tagad uzskata, ka bezkontakta tehnoloģija ir tikpat droša vai drošāka nekā tradicionālās maksājumu. Eiropā vien ir vairāk nekā 10 valstis kurās ir vairāk nekā 5 miljoni bezkontakta kartes. [16]

Bezkontakta kartes, kā arī to pieņemšanas vietas ir ērti atšķirt ar īpašu bezkontakta simbolu  [11]. Tas attēlots uz norēķinu kartēm ar šo funkciju, kā arī uz tirdzniecības vietu durvīm un termināļiem, kuri pieņem bezkontakta kartes. [18]

Neskatoties uz to, ka maksājumu karšu tirgus attīstās strauji, Latvijā jaunās karšu tendences ienāk vēlāk nekā citur pasaulē. Tas ļauj novērot citu valstu pieredzi un ieviest uzlabojumus, kas visvairāk atbilstu tieši mūsu vajadzībām. Latvijā maksāšanas iespējas ar bezkontakta kartēm 2016. gada beigās ir pieejamas jau 5000 vietās jeb 13% no visiem Latvijā pieejamajiem 38 100 karšu maksāšanas termināļiem. Pašlaik Latvijā vidēji dienā notiek 800 bezkontakta norēķini. Cilvēki pakāpeniski mācās pierast pie jaunās norēķinu sistēmas, un pirmie aktīvie lietotāji noteikti ir jaunieši, kuru iepirkšanās paradumi un gatavība jaunām tehnoloģijām ļauj ātrāk ieviest savā ikdienā bezkontakta norēķinus. Tieši tādēļ, piemēram, "Swedbank" sāka savu karšu nomaiņu pret bezkontakta kartēm tieši ar ISIC kartēm. [14]

Uz 2016. gada septembra beigām Latvijā kopumā bija izsniegtas apmēram 17 tūkstoši bezkontakta karšu. Taču bankas, kas kartes izsniedz, dara to ļoti aktīvi, un karšu skaits trīs mēnešu laikā noteikti ir krietni palielinājies. Šobrīd svarīgāka ir termināļu nomaiņa, lai sākot ar šo gadu, klientiem, kuri ir saņēmuši šādas kartes, būtu iespēja tās ērti pielietot. Pašlaik tirgū ir nomainīti tikai aptuveni 10-15% no visiem termināļiem. Novērtējot līdzšinējo

termināļu nomaiņas tempu, varētu sagaidīt, ka ērta bezkontakta karšu lietošana Latvijas iedzīvotājiem būs, sākot no 2017. gada vidus. [14]

Citur pasaulē ir novērots, ka patērētāji Polijā, Spānijā un Lielbritānijā bezkontakta kartes izmanto visvairāk. Britu bezkontakta karšu pieņemšana ir pieaugusi par 300%. No 51 miljoniem darījumu 2015. gada aprīlī līdz 153 miljoniem 2016. gada aprīlī. Londonas transporta pakalpojumi ir viens no iemesliem šim straujajam pieaugumam, jo vairāk nekā 400 miljoni bezkontakta braucieni kopš bezkontakta karšu ieviešanas (gandrīz 9 no 10 braucieniem, kas ir bijis, apmaksāti izmantojot Visa kartes). Bezkontakta norēķini ir populāri arī citās iestādēs. Dažas no populārākajām bezkontakta norēķinu vietām Lielbritānijā ir Tesco, The Co-Operative, Transport for London, McDonald's un Marks & Spencer.[20]

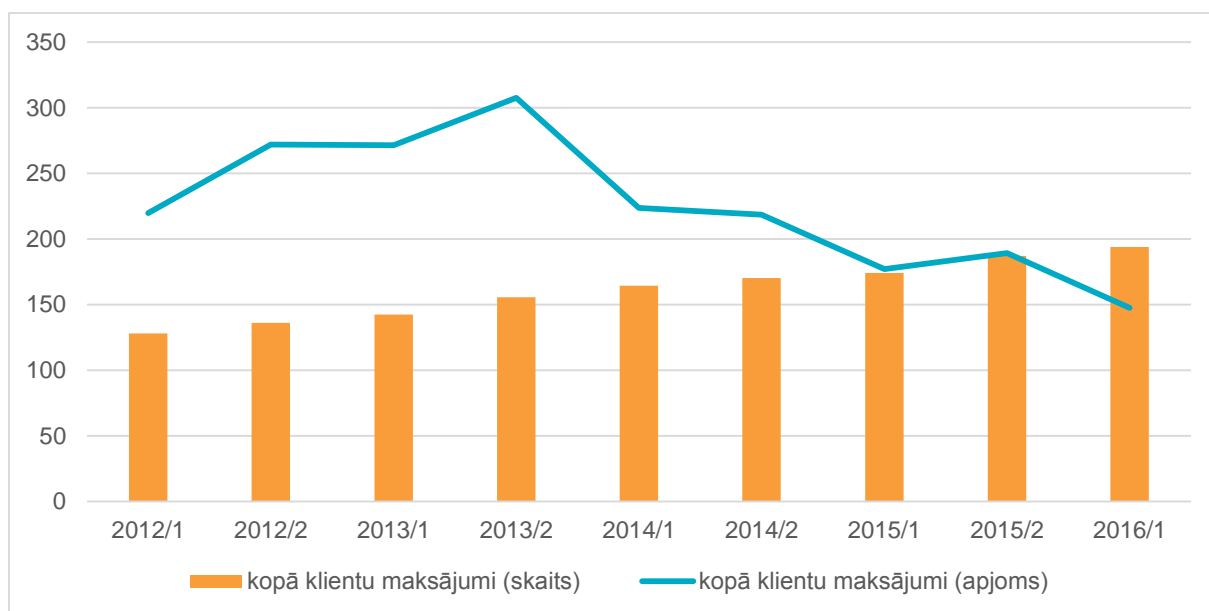
Lai izprastu, kā uzlabot Latvijas norēķinu karšu tirgu, svarīgi ir izpētīt, kā maksājumu karšu sistēma ir attīstījusies laika gaitā. Un lai zinātu, ko bankām saviem klientiem labāk piedāvāt, jānoskaidro, kādas maksājumu kartes ir vispieprasītākās. Lai to noskaidrotu, otrajā nodaļā ir apskatīts Latvijas norēķinu karšu piedāvājums. Tā kā pirmajā nodaļā tika izpētīts, kā maksājumu atšķiras un kā tās izvēlēties, turpmāk izpētīsim, kādas ir Latvijas banku piedāvātās maksājumu karšu iespējas un kuras bankas piedāvā pieprasītākās un izdevīgākas maksājumu kartes.

2.NORĒĶINU KARŠU TIRGUS ANALĪZE

2.1.Latvijas norēķinu karšu statistika

Apskatot norēķinu karšu pieprasījumu iedzīvotāju vidū un banku pieejamo norēķinu karšu pieprasījumu, ir svarīgi izpētīt Latvijas iedzīvotāju maksāšanas tendences, kā arī to attīstību pēdējā laikā. Izpētot, cik bieži Latvijas iedzīvotāji izmanto maksājumu kartes norēķiniem, var redzēt, ka tās paliek arvien pieejamākas sabiedrībai, un to nepieciešamība ikdienā paliek ar katru dienu lielāka.

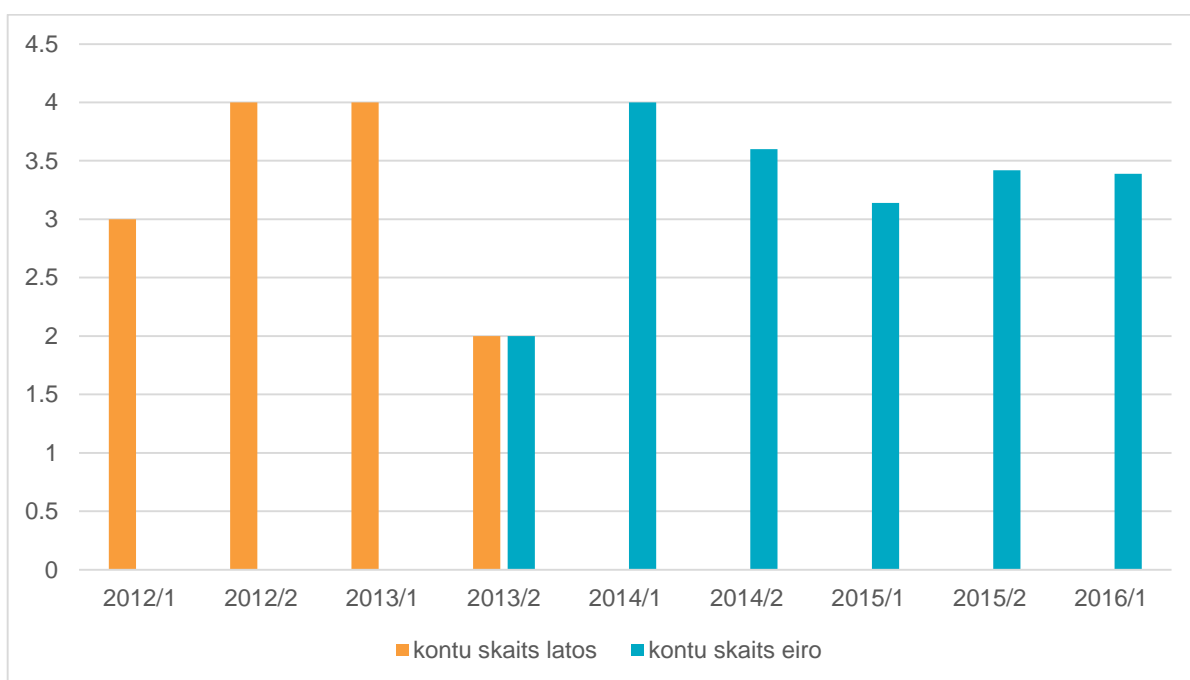
2016. gada 1. pusgadā visvairāk lietotais bezskaidrās naudas maksāšanas līdzeklis bija tieši karšu maksājumi. Karšu maksājumu skaits 2016. gada 1. pusgadā bija 117.1 milj., bet to apjoms – 2.2 mljrd. eiro[28]. Salīdzinājumā ar 2015. gada 2. pusgadu karšu maksājumu skaits pieauga par 4.3% (skatīt 2.1. att.), bet apjoms samazinājās. No visiem izmantotajiem maksāšanas līdzekļiem 2016. gada 1. pusgadā 39.5% (76.5 milj.) maksājumu bija klientu kredīta pārvedumi, kuru apjoms sasniedza 145.4 mljrd. eiro. Salīdzinājumā ar 2015. gada 1. pusgadu klientu kredīta pārvedumu skaits pieauga par 2.2%, bet apjoms samazinājās par 21.9%.[28] Var secināt, ka iedzīvotāji arvien biežāk norēķinu kartes izmanto mazākiem pirkumiem, kurus agrāk veica ar skaidru naudu. Šiem pirkumiem arī noderēs jaunā bezkontakta norēķinu sistēma, jo tā koncentrējas uz mazu pirkumu ātru apmaksu.



2.1. att. Karšu maksājumi (skaits – tūkst., apjoms – milj.) (autore pēc Latvijas Bankas datiem)

Iedzīvotāji Latvijā arvien vairāk izmanto norēķinu kartes – gan iepērkoties klātienē tirdzniecības vietās, gan veicot karšu maksājumus attālināti. No karšu maksājumiem 93.6% skaita ziņā un 83.6% apjoma ziņā tika uzsākti karšu pieņemšanas vietu termināļos (POS) tirdzniecības vietās. Pārējie karšu maksājumi tika uzsākti attālināti, norēķinoties ar maksājumu karti internetā.[28] Arī šo maksājumu skaits ar katru gadu palielinās, jo arvien vairāk tiek piedāvātas iespējas par precēm un pakalpojumiem norēķināties ar internetbankas starpniecību.

2016. gada 1. pusgada beigās Latvijā kopā bija 3.4 milj. klientu norēķinu kontu. (skatīt 2.2. att.), Salīdzinājumā ar 2015. gada 2. pusgada beigām norēķinu kontu skaits samazinājās par 0.8%. Vidēji uz vienu Latvijas iedzīvotāju bija atvērti 1.7 norēķinu konti.[28]



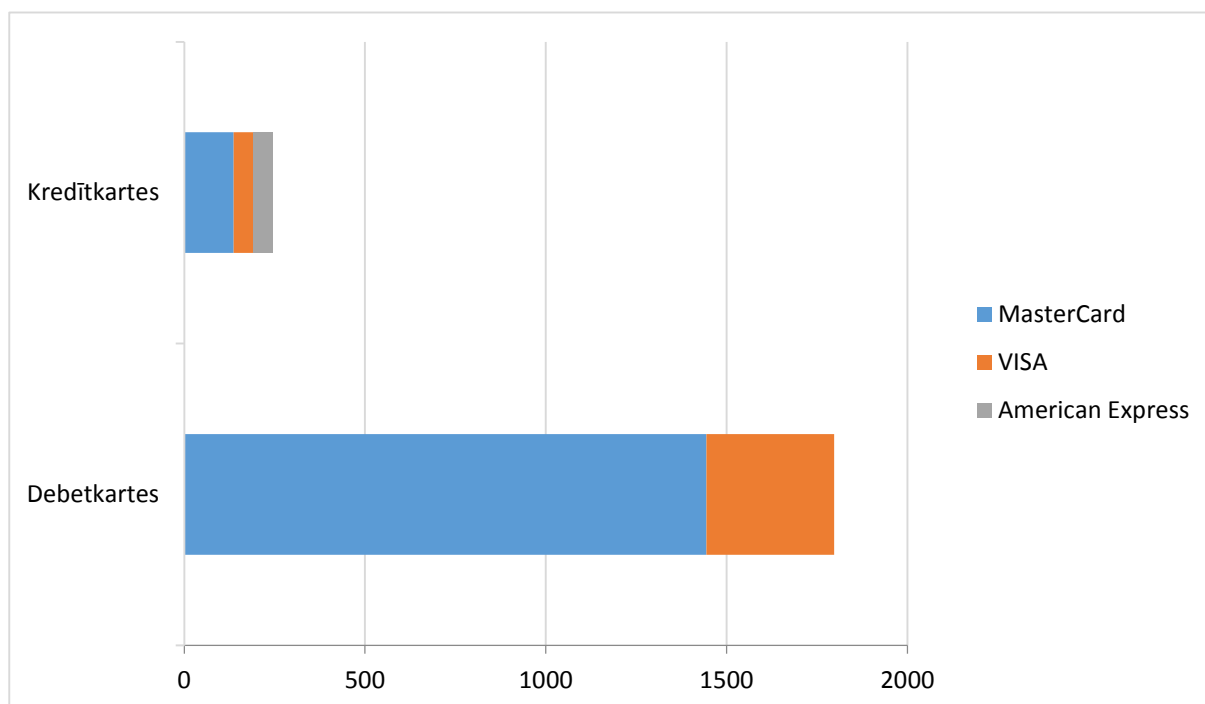
2.2. att. Klientu kontu skaits latos un eiro (milj.) (autore pēc Latvijas Bankas datiem)

Attēlā 2.2. labi var redzēt brīdi, kad Latvija nomainīja savu latu valūtu uz eiro, kas notika 2014. gada 1. janvārī. Iedzīvotāju kontu skaits būtiski palielinājās, jo valūtu nomaiņa bija daudz ērtāka, ja nauda atradās bankas kontā un automātiski kontā tika konvertēta. Ka arī personas, kurām bija gan latu, gan eiro konti, tagad varēja izmantot vienu kontu, kas arī redzams vēlāk, 2014. gada otrajā pusē un 2015. gada pirmajā pusē, kad vērojams straujš maksājumu kontu samazinājums, bet vēlāk kontu skaits atkal nedaudz kāpis.

2.2. Norēķinu karšu tirgus struktūra Latvijā

Pētot norēķinu karšu pieprasījumu Latvijas iedzīvotāju vidū, ir svarīgi apskatīt kādu veidu norēķinu kartes ir pieprasītas un kādas ir šī pieprasījuma izmaiņas laika gaitā.

No visām Latvijā izdotajām norēķinu kartēm, aptuveni 12% ir kredītkartes, jo iedzīvotāji joprojām dod priekšroku debetkartēm, nevis izmanto kredītkartes radītās priekšrocības - tērēt bankas naudu un maksāt pēc tam. Tāpat, ir skaidri redzama situācija (skatīt 2.3. att.), ka Latvijā norēķinu karšu sadalījumā pēc starptautisko maksājumu karšu organizācijām pārsvarā ir izsniegtas MasterCard kartes.

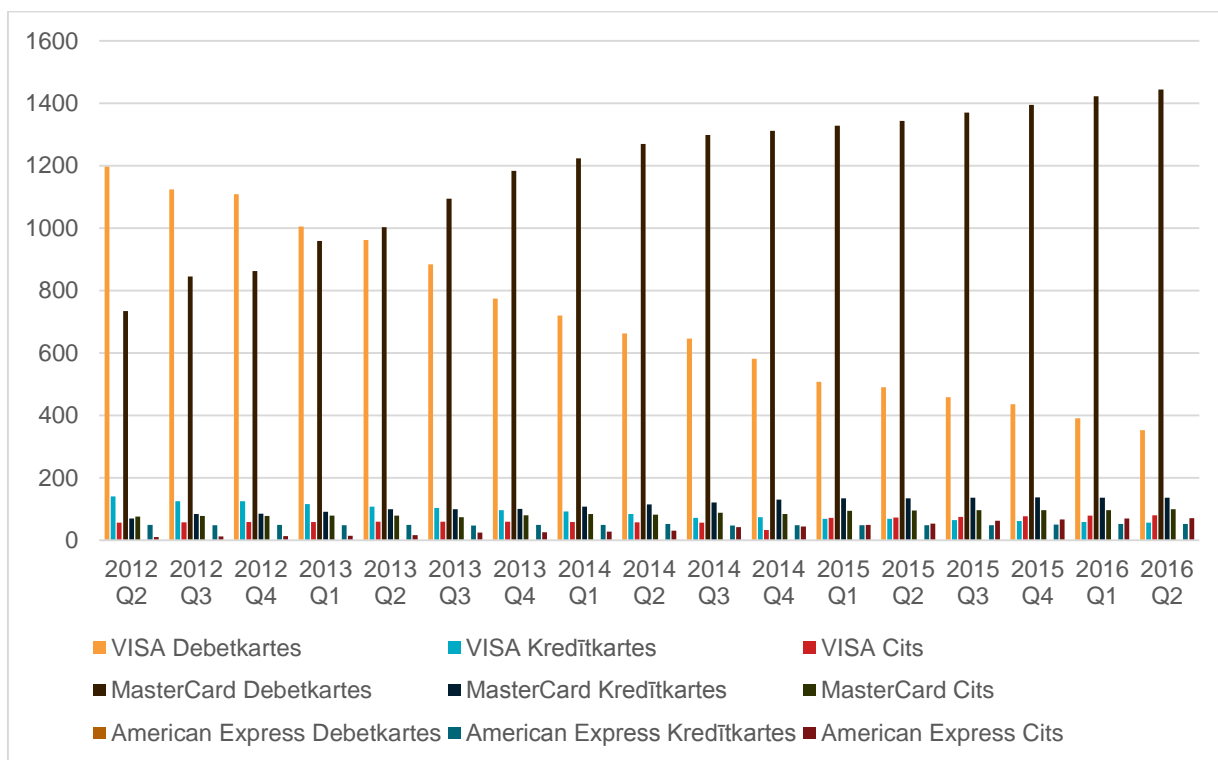


2.3. att. Latvijā izsniegto kredītkaršu un debetkaršu sadalījums pēc starptautisko maksājumu karšu organizācijām (tūkst.) (autore pēc LKA datiem)

Vēl pirms dažiem gadiem situācija Latvijā bija daudz savādāka – pārsvarā dominēja VISA norēķinu kartes. Vairāku gadu laikā bankas ir strauji palielinājušas MasterCard sistēmā izdoto karšu skaitu Latvijā, vienlaicīgi samazinot izdoto karšu skaitu VISA sistēmā.

Kā vienu no tādiem Konkurences padome saredz Eiropas Komisijas un VISA savstarpējo vienošanos 2010.gada vidū par starpbanku komisijas likmju samazināšanu, kas nacionālo starpbanku komisijas maksu neesamības gadījumā attiecās arī uz Latviju.[31]

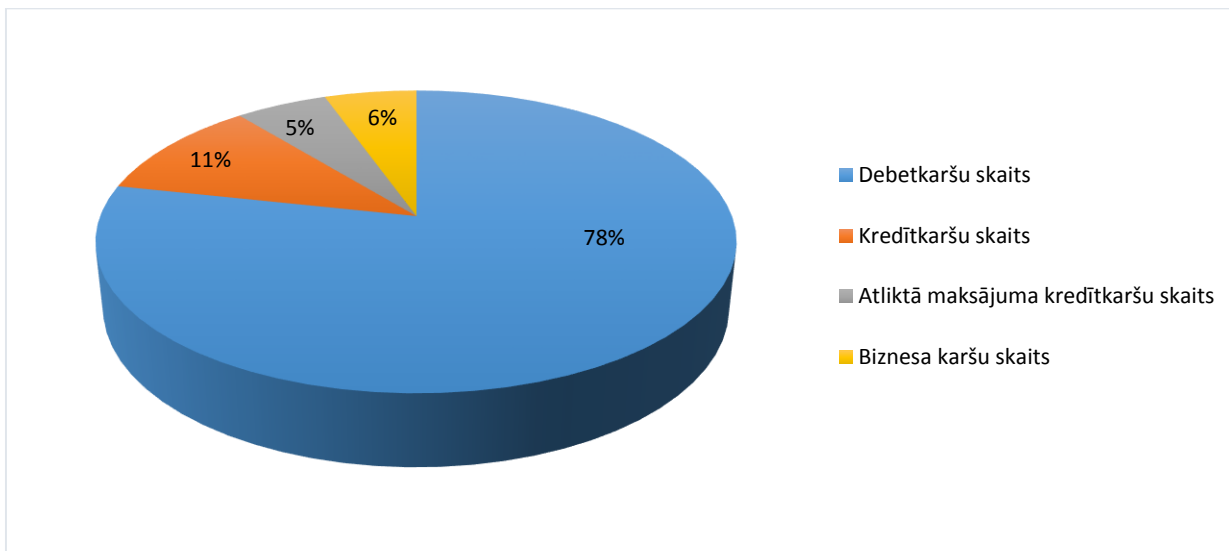
VISA debetkaršu skaits pēdējo gadu laikā ir ievērojami pieaudzis un MasterCard debetkaršu skaits būtiski samazinājies, un šī tendence vēl aizvien turpinās (skatīt 2.4. att.). Šo situāciju gan nav radījis pieprasījums, bet gan norēķinu karšu piedāvājums. Pārējo norēķinu karšu skaita ziņā ievērojamas izmaiņas nav novērojamas. Tās, salīdzinot ar debetkaršu piedāvājumu, aizņem salīdzinoši mazu daļu no norēķinu karšu tirgus Latvijā.



2.4. att. Visa un MasterCard debetkaršu nomaiņa Latvijas maksājumu karšu tirgus līderos (tūkst.) (autore pēc LKA datiem)

Lai gan Latvijā izplatītākās ir MasterCard kartes, VISA debeta un kredītkartes ir vienīgās, kuras var izmantot, lai izņemtu naudu no maksājumu servisa PayPal. Visa bankas kartes pieņem maksājumiem vairāk nekā 200 valstīs visā pasaulē.[27] Tā kā gan VISA, gan MasterCard norēķinu kartes ir vienlīdz ērtas ikdienas norēķiniem Latvijā, tas arī ir galvenais faktors, kāpēc sabiedrība joprojām augsti novērtē VISA kartes.

No kopējā maksājumu karšu skaita Latvijā 1797477 ir debetkartes, 245482 - kredītkartes, 125086 - atliktā maksājuma kredītkartes, bet 125358 - biznesa kartes. (skatīt 2.5.att.) [16] Šāds sadalījums norēķinu karšu veidiem ir tāpēc, ka debetkartes ir vienkāršākais un izdevīgākais norēķinu veids ikdienā.



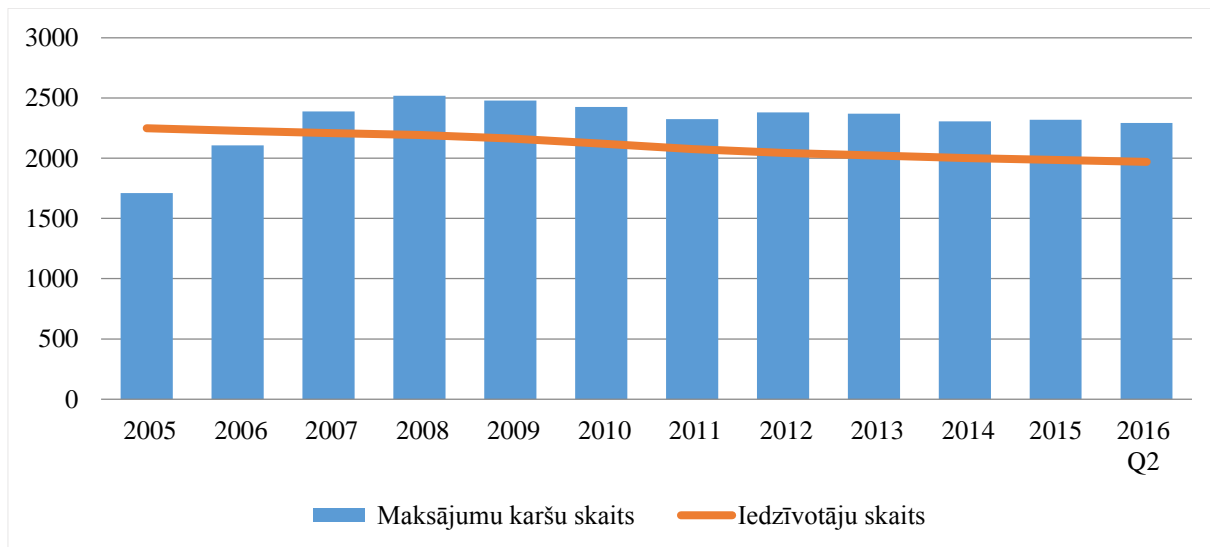
2.5. att. Maksājumu karšu piedāvājuma salīdzinājums procentos (autore pēc LKA datiem)

Ja debetkartēm un kredītkartēm ir skaidras funkcijas, tad noskaidrosim, kādas funkcijas pilda atliktā maksājumu kredītkartes un Biznesa kartes.

Biznesa kartes ir maksājumu kartes, kuras sniedz iespēju uzņēmumiem ērtāk pārvaldīt savus līdzekļus. Uzņēmums vienam kontam var piesaistīt vairākas maksājumu kartes uzņēmuma darbiniekiem, kā arī, ja nepieciešams, katru karti iespējams piesaistīt atsevišķam kontam. Vēlāk informāciju par veiktajiem darījumiem ar karti var apskatīt uzņēmuma internetbankā un kontu izrakstā. [29]

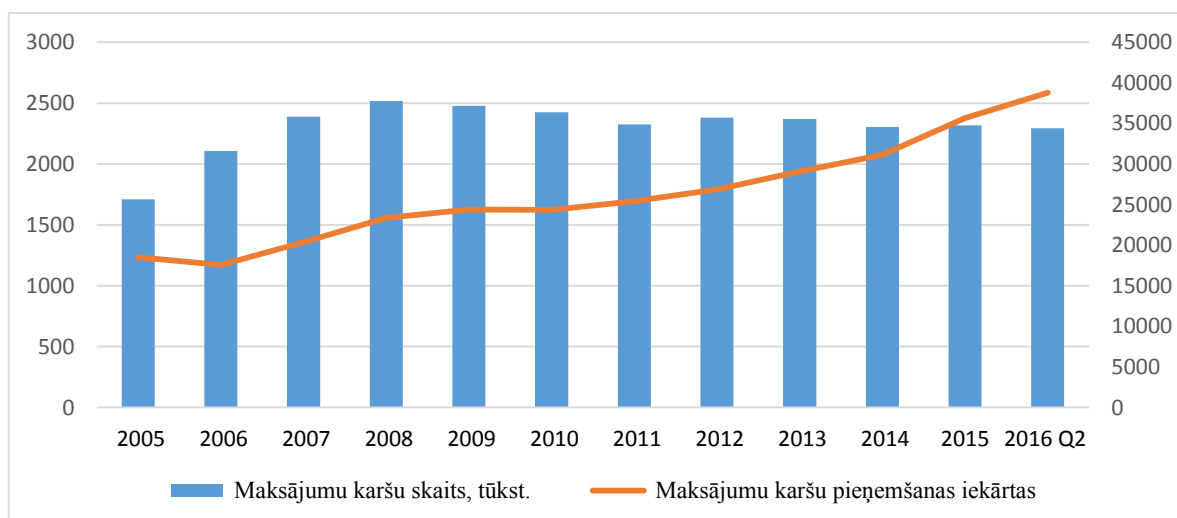
Kā jau nosaukumā minēts, atliktā maksājumu kredītkarte ir kredītkarte un pilda kredīta funkciju. Biznesa kredītkartes ar fiksētu iztērētā limita atmaksas daļu tiek lietotas, izmantojot bankas kredītu, bet atmaksa ik mēnesi notiek lietotāja uzņēmuma izvēlēta maksājuma apjomā. Ja uzņēmums izvēlas atlikto maksājumu kredītkarti, tad par kredītu noteiktā limita apjomā 36 līdz 45 dienas nemaksā neko.[30]

Pēdējo gadu laikā maksājumu karšu skaits nepieaug (skatīt 2.6. att.), bet kopš 2008. gada turpina kristies. Tad bija sasniegts lielākais maksājumu karšu skaits Latvijā, kas bija 2518 tūkstoši. Šādu situāciju nenoliedzami ietekmē arī tas, ka iedzīvotāju skaits pēdējos astoņos gados samazinās.



2.6. att. Maksājumu karšu skaits salīdzinājumā ar iedzīvotāju skaita izmaiņām (tūkst.) (autore pēc LKA un CSB datiem)

Lai gan maksājumu karšu skaits lielāks nekļūst, bet pat samazinās, to pieņemšanas iekārtu skaits turpina strauji augt (skatīt 2.7. att.). Maksājumu kartes mūsdienās ir neatņemama ikdienas sastāvdaļa, un ir svarīgi, ka arī pārdevēji to ievēro un uzlabo savu pakalpojumu, piedāvājot norēķināties ar maksājumu karti.



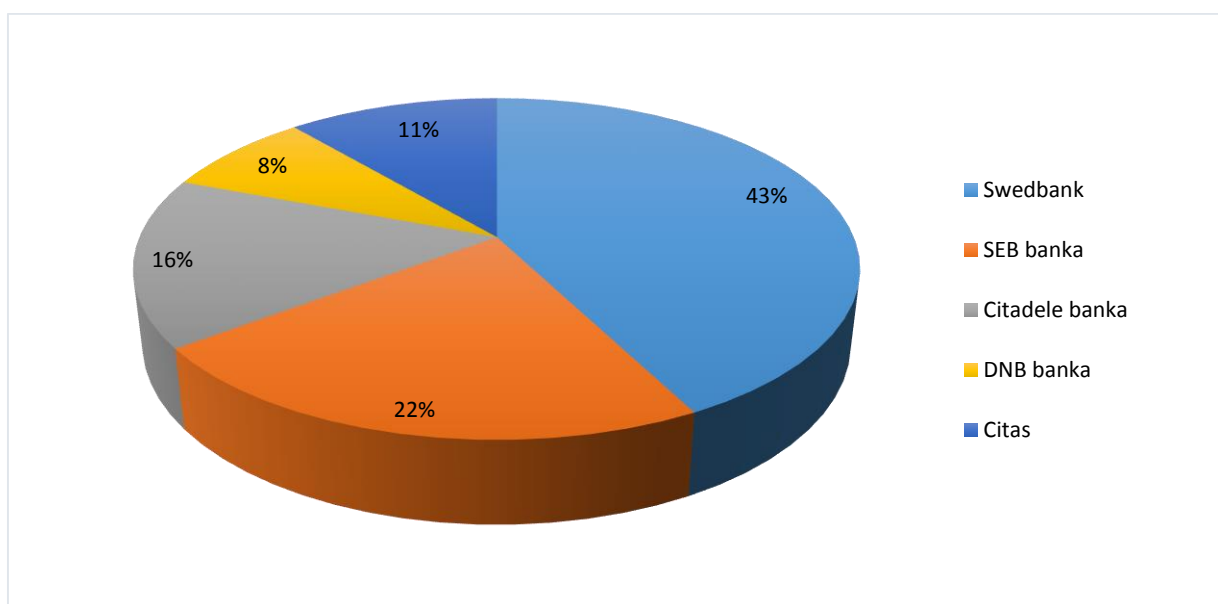
2.7. att. Maksājumu karšu un pieņemšanas iekārtu attīstība Latvijā (tūkst.) (autore pēc LKA datiem)

2.3. Banku norēķinu karšu piedāvājumi

Latvijā Norēķinu karšu izvēle ir liela gan banku skaita ziņā, gan maksājumu karšu piedāvātās daudzveidības ziņā. Šobrīd Latvijā ir 24 bankas no kurām 19 izsniedz norēķinu kartes.

Pēc jaunākajām ziņām "Nordea" un DNB bankas apvienošanās līgums tiks slēgts 2017.gadā. Balstoties uz 31.martā iesniegtajiem datiem, un tad Latvijā būs vēl par vienu banku mazāk, skaita ziņā. "Nordea" un DNB kopējie aktīvi sasniedz 5,32 miljardus, tām kopā ierindojoties uzreiz pēc "Swedbank", kurai pieder 5,41 miljards aktīvu Latvijā. Tomēr abu banku apvienošanai ir viena ēnas puse Latvijai - jaunā banka tiks reģistrēta Igaunijā, nevis Latvijā. Latvijas ekonomiskā politika banku sektorā nav ļoti draudzīga uzņēmumiem. Politiku vidē ik pa laikam tiek izteiktas idejas par nodokļu paaugstināšanu un jaunu maksājumu ieviešanu bankām. [15]

Latvijas norēķinu karšu tirgū ir iztikti četri līderi. Visvairāk maksājumu karšu Latvijā izsniegusi Swedbank banka - 971918 maksājumu kartes(43%). SEB banka ir izsniegusi 512514 maksājumu kartes(22%), Citadele banka – 368132(16%), DNB banka – 183547(8%) (skatīt 2.8. att.). No pirmajām četrām bankām krietni atpaliek NORVIK BANKA un Nordea Bank Finland Latvijas filiāle, kuras katra izdod 3% no Latvijā piedāvātajām Maksājumu kartēm. Tā kā šīs četras lielākās bankas pēc maksājumu karšu piedāvātā apjoma kopā ir izdevušas 89% no visām Latvijā izsniegtajām maksājumu kartēm, šo banku piedāvājumus arī apskatīsim.



2.8. att. Banku maksājumu karšu piedāvājums Latvijā % (autore pēc LKA datiem)

Swedbank

Swedbank ir izteikts līderis maksājumu karšu tirgū Latvijā ne tikai skaita ziņā, bet arī piedāvājuma daudzveidībā. Tas arī ir galvenais iemesls, kāpēc tik daudzi cilvēki Latvijā izvēlas tieši šīs bankas maksājumu kartes.

Swedbank banka izdod desmit debetkartes ar dažādam iespējām, kuras var apskatīt tabulā 2.1. Visvairāk Swedbank ar savu piedāvājumu cenšas piesaistīt jaunus cilvēkus. Bankas piedāvājumā ir ISIC skolēnu un studentu kartes, kuras piedāvā plašu atlaižu klāstu Latvijā un ārpus tās. Skolēnu un jauniešu kartes ir iespējams izveidot jau no 7 gadu vecuma. Ir iespējama maksājumu karte ar savu dizainu, kā arī ITIC skolotāju karte, kuras attiecīgi piesaista radošus cilvēkus un skolotājus, ka arī kartes ar dolāru kontiem, īpaši piemērotas biznesa klientiem. Vairākām jaunajām debetkartēm ir pieejama arī bezkontakta funkcija. Swedbank piedāvā VISA un MasterCard kartes, par pieņemamām cenām, no kurām dārgākā ir VISA debetkarte ar dolāru valūtu, kuras mēneša maksa ir 2,37 eiro.

2.1. tabula

Swedbank debetkaršu piedāvājums (autore pēc Swedbank datiem)

Swedbank debetkartes		Mēneša maksa	
Swedbank maksājumu karte	MasterCard	1,21	IR
Mana dizaina karte	VISA	1,78	NAV
Swedbank klasiskā debetkarte	MasterCard	1,21	NAV
Swedbank ISIC skolēnu karte	MasterCard	0,24	IR
Swedbank ISIC studenta karte	MasterCard	0,54	IR
Swedbank jauniešu karte	MasterCard	0,36	NAV
VISA debetkarte (USD)	VISA	2,37	NAV
Swedbank ITIC skolotāja karte	VISA	-	NAV
Biznesa karte	MasterCard	2	IR
VISA business USD	VISA	4	NAV

Tabulā 2.1. redzams, ka daudzām debetkartēm vel nav pieejama bezkontakta norēķinu sistēma, bet tā kā šī situācija mainās ļoti strauji, iespējams ka bezkontakta karšu piedāvājums ir audzis, un bankas piedāvātajām maksājumu kartēm kļuvis vēl lielāks.

Swedbank piedāvā sešas kredītkartes ar dažādu mēneša maksu un iespējām (2.2.tabula). Piedāvājumā ir kartes ar kredītlimitu no trīs līdz piecpadsmit tūkstošiem, kurām ir piedāvātas kredīta procentu likmes no 14 līdz 20%. Jo lielāks ir kartes kredītlimits, jo mazāka būs tās piedāvātā procentu likme. Bezprocentu periods pirkumiem ar Swedbank kredītkarti ir līdz 40 dienām biznesa zelta kredītkartei. Banka piedāvā VISA un MasterCard kartes, par cenām, kuras atbilst katras kartes piedāvātajām iespējām. Swedbank kredītkartēm netiek piedāvātas bezkontakta funkcijas, kas ir saprotams ar to, ka to viena norēķina limits, kas Latvijā ir 10 eiro, ir pārāk zems, lai dotu kādu labumu kredītkaršu īpašniekiem.

2.2. tabula

Swedbank kredītkaršu piedāvājums (autore pēc Swedbank datiem)

Swedbank kredītkartes		Mēneša maksa)))	Kredītlimits līdz
Kredītkarte ar fiksētu maksājumu	MasterCard	-	NAV	3000
Swedbank kredītkarte	MasterCard	1,42	NAV	3000
Zelta kredītkarte	MasterCard	3,91	NAV	12000
Platinum kredītkarte	VISA	16,67	NAV	12000
Biznesa kredītkarte	VISA	4	NAV	15000
Biznesa zelta kredītkarte	VISA	10	NAV	15000

SEB banka

SEB banka ir otrs izplatītākais maksājumu karšu piedāvātājs Latvijā. Šīs bankas piedāvājums ir nedaudz specifiskāks. Banka jaunajiem klientiem cenšas piedāvāt specifiskus piedāvājumus, piedāvājot īpašus klientu komplektus (tabula 2.3.), kas īpaši izveidoti dažādām sabiedrības grupām, lai atvieglotu maksājumu karšu izvēli. Tiek piedāvāts pamata komplekts, kurā ir iekļauts viss nepieciešamais pamata piedāvājums, kā arī līdzīgs piedāvājums aktīvākiem cilvēkiem, kurā iekļauta kredītkarte. SEB banka piedāvā arī komplektus jauniešiem un senioriem, par ļoti izdevīgu samaksu, katru komplektu var iegādāties par 43 centiem mēnesī.

2.3. tabula

SEB bankas klientu komplektu piedāvājumi (autore pēc SEB bankas datiem)

	Klienta komplekti			
	Pamata komplekts	Aktīvais komplekts	Jauniešu komplekts	Seniora komplekts
Mēneša maksa, eiro	2	3	0.43	0.43
Norēķinu karte	x	x	x	X
Kredītkarte		x		
Neierobežots pārskaitījumu skaits internetbankā	x	x	x	X
Neierobežots SEPA maksājumu skaits internetbankā no norēķinu konta uz citu banku Latvijā vai uz citu EEZ valsti	x	x		X
SMS bankas pieslēgšana	x	x		
Krājkonta noformēšana	x	x		
Naudas izņemšana un konta bilance bankomātos				X

Bez jau minētajiem komplektu piedāvājumiem, SEB banka piedāvā arī atsevišķas kartes. Neskatoties uz jau iepriekš minētajām kartēm jauniešiem un kartes ar savu dizainu, kādas piedāvā Swedbank, SEB banka piedāvā divas īpašas kartes (tabula 2.4.). Viena no tām ir Dinamo karte, ar kuru, veicot pirkumus, var īpaši atbalstīt hokeja klubu Dinamo Rīga. Otra ir Jelgavas pilsētas iedzīvotāja karte, kura darbojās Jelgavas pilsētas autobusos un skolu ēdnīcās. Arī SEB banka saviem klientiem piedāvā VISA un MasterCard debetkartes. Lielākajai daļai maksājumu karšu vēl nav pieejama iespēja norēķināties ar bezkontakta sistēmu.

2.4. tabula


SEB bankas debetkaršu piedāvājums (autore pēc SEB bankas datiem)

SEB bankas debetkartes		Mēneša maksa	
Debit MasterCard	MasterCard	1	NAV
VISA Stila karte	VISA	1,4	NAV
Kartes jauniešiem	VISA	1,4	NAV
MasterCard Dinamo	MasterCard	1	IR
Jelgavas pilsētas iedzīvotāja karte	MasterCard	0,15	IR

SEB bankas piedāvājumā ir arī piecas kredītkartes (tabula 2.5.). SEB banka saviem klientiem piedāvā VISA un MasterCard kredītkartes, kuru mēneša maksas ir no 2 līdz 35 eiro. Pārsvārā banka vēl nav pārgājusi uz bezkontakta norēķinu karšu piedāvāšanu klientiem, šādi norēķini iespējami tikai īpašajām Dinamo un Jelgavas debetkartēm.

2.5. tabula

SEB bankas kredītkaršu piedāvājums (autore pēc SEB bankas datiem)


SEB bankas kredītkartes		Mēneša maksa	
MasterCard Classic kredītkarte (Dinamo)	VISA	2,15	NAV
VISA Stila karte	VISA	2	NAV
MasterCard Gold kredītkarte	MasterCard	3,6	NAV
MasterCard World Elite	MasterCard	35	NAV
Bezkontakta MasterCard Dinamo kredītkarte	MasterCard	2,15	IR

Citadele banka

Bankai Citadele ir pieci debetkaršu piedāvājumi. (tabula 2.6.) Salīdzinot ar citām bankām, šīm kartēm ir mazāka mēneša maksa. Ir gan pensionāru, gan jauniešu piedāvājums, gan izdevīgi piedāvājumi pārējiem iedzīvotājiem. Citadele ir pirmā banka Latvijā, kura savā kartē ieviesa iespēju norēķināties par Rīgas Satiksmes braucieniem uz vietas sabiedriskajā transportā ar īpaši veidotu bezkontakta kartes sistēmu. Tā arī šobrīd ir vienīgā bankas piedāvātā bezkontakta norēķinu karte. Bankas piedāvājumā ir gan MasterCard gan AmericanExpress, gan Maestro debetkartes.

2.6. tabula

Citadele bankas debetkaršu piedāvājums (autore pēc Citadele bankas datiem)

Citadeles debetkartes		Mēneša maksa	
Citadeles norēķinu karte	MasterCard	1	IR
Citadeles norēķinu karte ar American Express® divu karšu komplekts	AE/ MasterCard	1	NAV/IR
Citadeles norēķinu karte	Maestro	0,75	NAV
Citadeles norēķinu karte jauniešiem	Maestro	-	NAV
Citadeles norēķinu karte pensionāriem	Maestro	0,4	NAV

Banka Citadele piedāvājumā ir astoņas kredītkartes. (tabula 2.7.) Tā piedāvā VISA, MasterCard un AmericanExpress kredītkartes, kuru mēneša maksas ir no 2 līdz 17 eiro, un tām nav bezkontakta maksāšanas iespēja.

2.7. tabula

Citadele bankas kredītkaršu piedāvājums (autore pēc Citadele bankas datiem)

Citadeles kredītkartes		Mēneša maksa	
American Express Blue	AmericanExpress	2,2	NAV
American Express® Gold karte	AmericanExpress	6	NAV
The Platinum Card®	AmericanExpress	30	NAV
MasterCard Standard	MasterCard	1,8	NAV
MasterCard Gold	MasterCard	1,8	NAV
Visa Classic	VISA	2	NAV
Visa Gold	VISA	6	NAV
Visa Platinum	VISA	17	NAV

DNB banka

DNB bankai no četrām apskatāmajām ir vismazākais norēķinu karšu piedāvājums. (tabula 2.8.) Tajā ir tikai VISA kartes un nevienai kartei nav piedāvāta bezkontakta norēķinu sistēma. Šī banka piedāvā izdevīgas mēneša maksas un koncentrējas uz jauniešu piesaisti, ar kartēm, kas paredzētas bērniem un pusaudžiem.

2.8. tabula

DNB bankas debetkaršu un kredītkaršu piedāvājums (autore pēc DNB bankas datiem)

DNB bankas kartes	Mēneša maksa
Visa Debit	0,8
Galactico Visa Debit	0,8
Visa Debit (bērniem un pusaudžiem)	0,14
Galactico Visa Debit (bērniem un pusaudžiem)	0,36
Visa Classic kredītkarte	2
Visa Gold kredītkarte	5,5
Visa Platinum kredītkarte	20

Citu banku piedāvājumi

Kā jau nodaļas sākumā tika minēts, Swedbank, SEB banka, DNB banka un Citadele banka kopā aizņem 89% no Latvijā izdotajām maksājumu kartēm. Pārējos 11% norēķinu karšu tirgū aizņem pārējās 15 bankas, kuras Latvijā piedāvā norēķinu karšu pakalpojumus. Ņemot vērā to, ka katra banka klientus piesaista savādāk, arī citām bankām ir interesanti piedāvājumi, kuri ir tik ļoti atšķirīgi no ierastā maksājumu karšu piedāvājuma, ka paredzēti šauram klientu lokam. Kā dažus no šādiem piedāvājumiem var minēt ABLV bankas un Nordea bankas piedāvājumus.

ABLV banka saviem klientiem piedāvā īpašu debetkarti Cirrus. Ar karti nevar norēķināties kā ar parastu debetkarti. Cirrus debetkarte paredzēta tikai skaidras naudas izņemšanai ABLV Bankas, kā arī citu banku bankomātos Latvijā un ārzemēs, kas apzīmēti ar Cirrus simboliku. Tā domāta tikai skaidras naudas izņemšanai no bankomātiem, un tās mēneša maksa ir 2,50 eiro. Debetkartei piemīt augsts konfidencialitātes līmenis, jo uz tās netiek norādīts kartes īpašnieka vārds, uzvārds un paraksts. [22]

Cirrus debetkarte nevar tikt izmantota pirkumu un citu pakalpojumu apmaksai.

Arī Nordea banka ir padomājusi par savu klientu iespējām ar īpašu kredītkartes piedāvājumu. PINS kredītkarte, kas iepriekš bijusi pazīstama ar nosaukumu BalticMiles MasterCard, ir īstā izvēle gan tiem cilvēkiem, kuri daudz ceļo, gan tiem, kas aktīvi lieto kredītkarti, iepērkoties gan Latvijā, gan ārzemēs. To var saņemt no 18 gadu vecuma un

mēneša maksa ir 2,15 eiro. Norēķinoties ar PINS kredītkarti var krāt tikai Peļņas punktus, bet statusa punktus var iegūt tikai lidojot un tam nav obligāti nepieciešama kredītkarte. Vienu Peļņas punktu var saņemt par katru iztērēto 1,50 EUR. Sakrātos Peļņas punktus var apmainīt pret bezmaksas lidojumiem, atpūtu, SPA procedūrām vai citiem PINS sadarbības partneru piedāvājumiem, vai izmantot, lai ekonomiskās klases biļeti samainītu pret biznesa klases biļeti bez maksas. Bet Statusa punktus var saņemt lidojot ar airBaltic un sadarbības aviokompānijām. Sakrājot šos punktus, var sasniegt PINS Biznesa un VIP līmeņa statusu. Augstāks statuss dod iespēju iegūt procentuāli vairāk Peļņas punktu par lidojumiem ar airBaltic un dažādas privilēģijas lidojumu laikā. Kopā ar karti tiek piedāvāta ceļojumu apdrošināšanas polise. [36]

2.4. Banku izdevīgāko kredītkaršu un debetkaršu salīdzinājums

Bankas piedāvā ļoti dažādas maksājumu kartes. Jo lielāka iespēju dažādība maksājumu kartei, jo karti grūtāk salīdzināt ar citu banku kartēm. Tāpēc, lai iegūtu labāko salīdzinājumu dažādu banku maksājumu kartēm, apskatīsim vienkāršākos debetkaršu un kredītkaršu piedāvājumus ar zemākajām mēneša maksām, lai rezultātā iegūtu vairāku banku izdevīgāko norēķinu karšu apkopojumu.

Tā kā debetkartes ir vienkāršākās maksājumu kartes kādas ir banku piedāvājumā, tās ir pieejamas ļoti izdevīgiem nosacījumiem. Šīs kartes ir pieprasītākās maksājumu kartes Latvijā un tās piedāvā visas populārākās bankas ar labiem nosacījumiem un bonusiem. (skatīt 2.9.tab.)

2.9. tabula

Izdevīgākie debetkaršu piedāvājumi (autore pēc Swedbank, SEB bankas, DNB bankas un Citadele bankas datiem)

	Swedbank	SEB banka	DNB banka	Citadele banka
Izsniegšanas maksa €	2,13	1	2	-
Mēneša maksa €	1,41	1	0,8	1
Bonusi	-	-	30 % senioriem	e talons
Bezkontakta sistēma	IR	NAV	IR	NAV

Tabulā 2.8.var novērot, ka DNB banka piedāvā izdevīgāko debetkarti, jo mēneša maksa tai ir tikai 80 centi, no kuriem senioriem ir vēl 30% atlaide. Rīdziniekiem izdevīga ir bankas Citadele piedāvātā karte, jo tā piedāvā e talona iespējas, kā arī ir pieņemamā cenā. Arī SEB bankas piedāvājums ir izdevīgs, bet ar neko īpašu neizceļas. Toties Swedbankai ir salīdzinoši dārgāks piedāvājums, lai gan maksājumu karšu skaita ziņā Latvijā ir izteikts līderis.

Ar to var secināt, ka Swedbank ir stabila un pieprasīta banka Latvijā, jo to izvēlas vairums cilvēku, lai arī citām bankām ir izdevīgāki piedāvājumi. DNB banka piesaista klientus ar izdevīgu mēneša maksu, bet citas bankas klientu piesaistē izvēlas piešķirt bonusus.

Atšķirība no debetkartēm, kredītkaršu piedāvājumā izdevīgākā un pieejamākā ir tieši Swedbank kredītkarte (skatīt 2.10.tab.), kurai ir gan zemāka mēneša maksa, gan mazākais iespējamais naudas aizdevums, kā rezultātā tā ir pieejama cilvēkiem ar mazākiem mēneša ienākumiem, nekā citas piedāvātās maksājumu kartes. Kā arī Swedbank piedāvātajai kredītkartei ir bezkontakta norēķinu sistēma.

2.10. tabula

Izdevīgākie kredītkaršu piedāvājumi (autore pēc Swedbank, SEB bankas, DNB bankas un Citadele bankas datiem)

	Swedbank	SEB banka	DNB banka	Citadele banka
Izsniegšanas maksa €	2,13	2	2	5
Mēneša maksa €	1,42	2	2	2,2
% likme gadā	20%	36%	18%	22%
Skaidras naudas izņemšana	1-2,13%	1,50%	1-2%	3%
Naudas aizdevums	3000	100-200% no algas	20000	individuāli

Katras bankas piedāvājums ir ļoti atšķirīgs, jo ir svarīgi, lai banka varētu būt droša par to, ka aizdotā nauda tiks atmaksāta. Balstoties uz to, bankas izsniedz kredītkartes ar naudas aizdevuma limitu, ņemot vērā katra personīgos mēneša ienākumus, jo, aizņemoties naudu uz ilgāku laiku, vēlāk jāatmaksā lieli procentu maksājumi, kurus cilvēki ar zemākiem ienākumiem atmaksāt nespētu. Nav vienas maksājumu kartes, kas derētu visiem, tāpēc bankām aktīvi jāseko līdzi iedzīvotāju maksājumu karšu pieprasījumam, lai nodrošinātu pieprasītas maksājumu kartes ar visām jaunākajām tendencēm.

Lai palīdzētu cilvēkiem orientēties maksājumu karšu piedāvājumā, būtu labi izveidot maksājumu karšu piedāvājuma salīdzinājumu. Šobrīd, ja bankas savas maksājuma kartes salīdzina, tas apskatāms tikai katras bankas ietvaros. Šāds salīdzinājums veicinātu maksājumu karšu godīgu konkurenci, kā arī ļautu iedzīvotājiem vieglāk izvēlēties maksājumu karti, ņemot vērā savas vajadzības, nevis izvēlēties bankas popularitāti.

Zinot, kādas maksājumu kartes tiek piedāvātas Latvijas bankās un kuras no tām ir izdevīgākās, jāapskata kādi cilvēki lieto banku piedāvātās kartes. Līdz ar to 3. nodaļā ir apkopoti rezultāti no autores veidotas aptaujas (1. pielikums), lai noskaidrotu kādas maksājumu kartes ir iecienītas Latvijas iedzīvotāju vidū, un kā iedzīvotāju vecums, dzimums, ienākumu līmenis vai dzīvesvietas izvēle ietekmē iedzīvotāju maksājumu karšu skaitu, to veidus, bankas izvēli un citus norēķinu karšu ietekmējošus faktorus.

3 IEDZĪVOTĀJU NORĒĶINU KARŠU IZVĒLE UN VĒRTĒJUMS

3.1. Norēķinu karšu izvēle Latvijas iedzīvotāju vidū

Lai noskaidrotu iedzīvotāju viedokli par viņu īpašajām maksājumu kartēm, tika veikta aptauja Latvijas iedzīvotāju vidū, kuriem ir vismaz viena maksājumu karte, ar mērķi izpētīt iedzīvotāju maksājumu karšu izvēles un lietošanas paradumus, izmantojot autores veidotu anketu (1. pielikums). Visi nodaļā turpmāk redzami dati ir autores iegūti un attēli - autores veidoti, balstoties uz aptaujā iegūtajiem rezultātiem un iegūto datu statistisko analīzi, izņemot dažus, pie kuriem norādīts cits datu avots.

Līdzīgs pētījums autores veidotajam 2011. gadā tika veikts par kredītkaršu lietotājiem Indijas pilsētā Hisarā (Hissar) [35], kuras kopējais iedzīvotāju skaits ir 1,5 miljons, aptaujājot 200 respondentus. Tā kā Latvijā iedzīvotāju skaits ir zem diviem miljoniem, un pētījuma respondentu skaits ir līdzīgs, pētījumi ir līdzīga apjoma. Tabulā 3.1. attēlots autores respondentu raksturojums. Tabula veidota pēc iepriekš minētā pētījuma parauga, dodot priekšstatu par dažādiem pētījuma segmentiem.

Hisaras pētījumā tika secināts, ka kredītkaršu izvēli ietekmē respondenta ienākumu lielums, dzimums un profesija. Apmierinātību ietekmē ienākumu lielums un kredītkartes lietošanas biežums. Pētījumā arī secināts, ka kredītkartes iegādi ietekmē tādi faktori kā laika ietaupīšana un darba atvieglošana, bet to lietošanu ietekmē tādi faktori kā laika ietaupīšana un citu cilvēku ietekme. [26]

Aptaujājot norēķinu karšu īpašniekus Latvijā, tika elektroniski ievākta informācija no 217 respondentiem (skatīt 3.1.tabulā), no kuriem 60 % - sievietes un 40% - vīrieši. 34% respondentu ir vecāki bērniem vecumā līdz 18 gadiem. 29% respondentu ienākumi ir zemi, 54% - vidēji, un 17% respondentu saņem ienākumus, kuri pārsniedz 1000 eiro mēnesī, no kā var novērot, ka aptaujas dalībnieki ir bijuši pārsvarā ar ienākumiem no 400 līdz 1000 eiro mēnesī. No aptaujātajiem respondentiem 76% respondentu dzīvo Rīgā un Pierīgā, kas ir izskaidrojams ar to, ka arī no visiem Latvijas iedzīvotājiem lielākā daļa izvēlas dzīvot tieši Rīgā un tās tuvumā, kā arī Rīgas aglomerācijā.

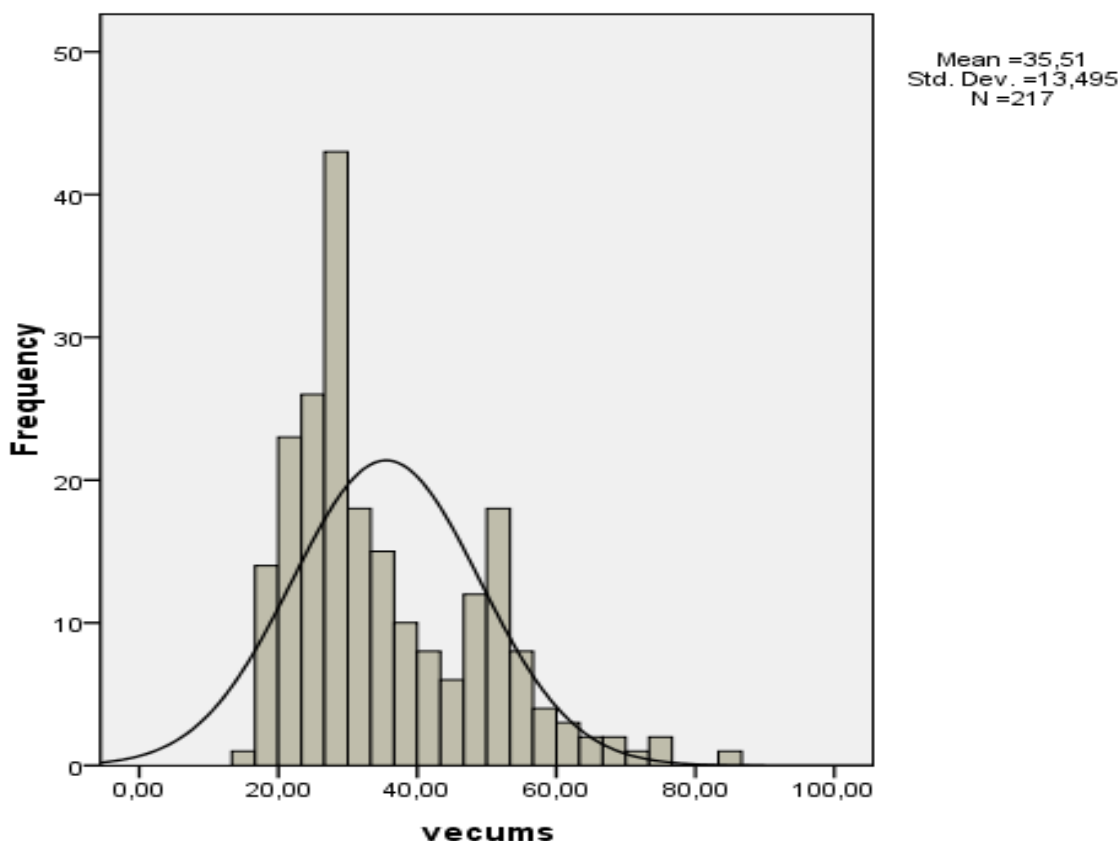
3.1. tabula

Pētījuma respondentu raksturojums (autore pēc aptaujas datiem)

	Daudzums	Procenti
Dzimums		
Vīrietis	86	39,63
Sieviete	131	60,37
Kopā	217	100
Vecums		
Līdz 30	97	44,70
31-40	41	18,89
Virs 41	79	36,41
Kopā	217	100
Bērni*		
Ir	74	34,10
Nav	143	65,90
Kopā	217	100
Ienākumi eiro		
Līdz 400	64	29,49
No 400 līdz 1000	117	53,92
Virs 1000	36	16,59
Kopā	217	100
Dzīvesvieta		
Rīga un Pierīga	164	75,58
Pārējā Latvija	53	24,42
Kopā	217	100

* vecumā līdz 18 gadiem

Aptaujāto respondentu vidējais vecums ir 35,51 gadi, un no tiem jaunākajam respondentam ir 16 gadi un vecākajam 85 gadi. Visbiežāk atbildējuši cilvēki, kuru vecums ir 28 gadi (skatīt 3.1. att.). Pēc šiem apskatītajiem datiem var secināt, ka lielākā daļa pētījuma respondentu ir darbaspējas vecumā un ir aktīvi nodarbināti vairāk nekā desmit gadus, kas ir pietiekami, lai adekvāti izvērtētu savu viedokli par savā īpašumā esošajām maksājumu kartēm.

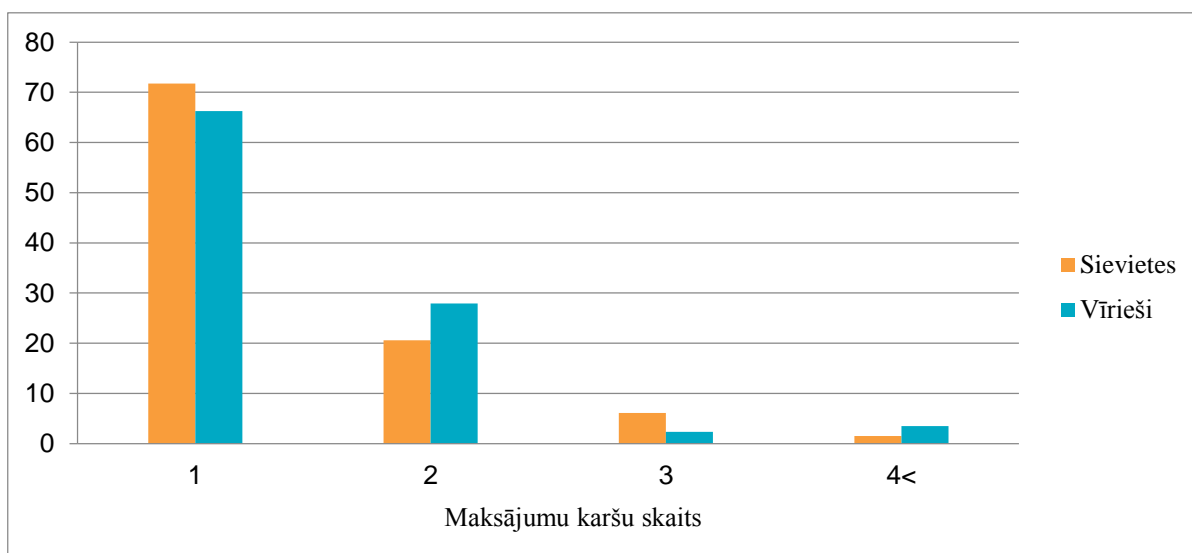


3.1. Respondentu vecuma sadalījums (autore pēc aptaujas datiem)

3.2. Iedzīvotāju norēķinu karšu skaits

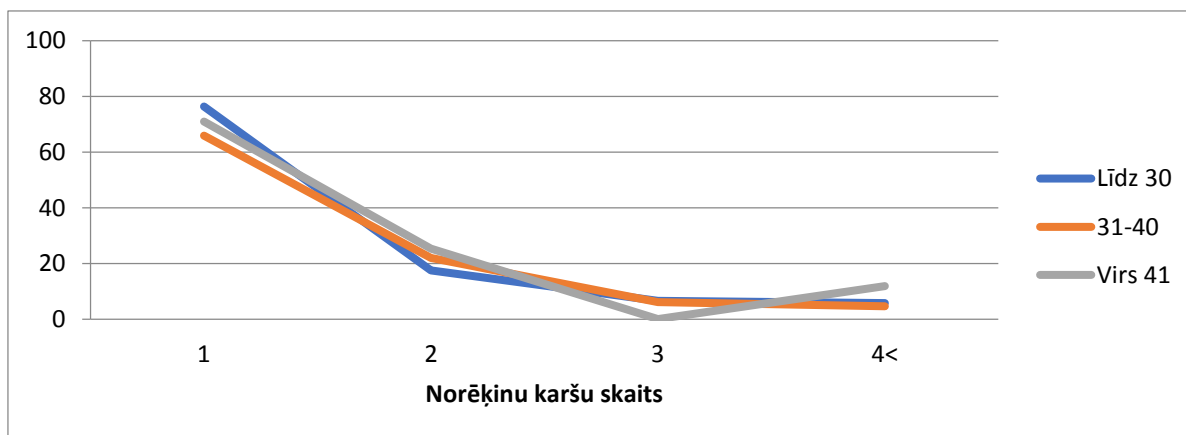
Viens no veidiem kā iedalīt Latvijas iedzīvotājus pēc viņu maksājumu karšu paradumiem ir karšu skaits. Apskatot, kā maksājumu karšu skaits atšķiras starp dzimumiem, vecumiem, dzīvesvietas, kā arī banku skaita atšķirībām, var novērot, kādi iedzīvotāji izvēlās vairākas maksājumu kartes.

Lielākajai daļai aptaujāto respondentu (69,6%) ir tikai viena maksājumu karte, vēl lielai daļai (23,5%) ir divas maksājumu kartes, bet pārējiem (17,9%) trīs vai vairāk maksājumu kartes (skatīt 3.2. att.). Tas izskaidrojams ar to, ka šobrīd maksājumu kartēm ir tik plašs iespēju klāsts, ka viena karte pārsvarā spēj nodrošināt visas nepieciešamās ikdienas funkcijas. Sieviešu un vīriešu maksājumu karšu skaita izvēle ir līdzīga, jo, karšu skaitam palielinoties, nevienam dzimumam nav pārsvars karšu skaita ziņā.



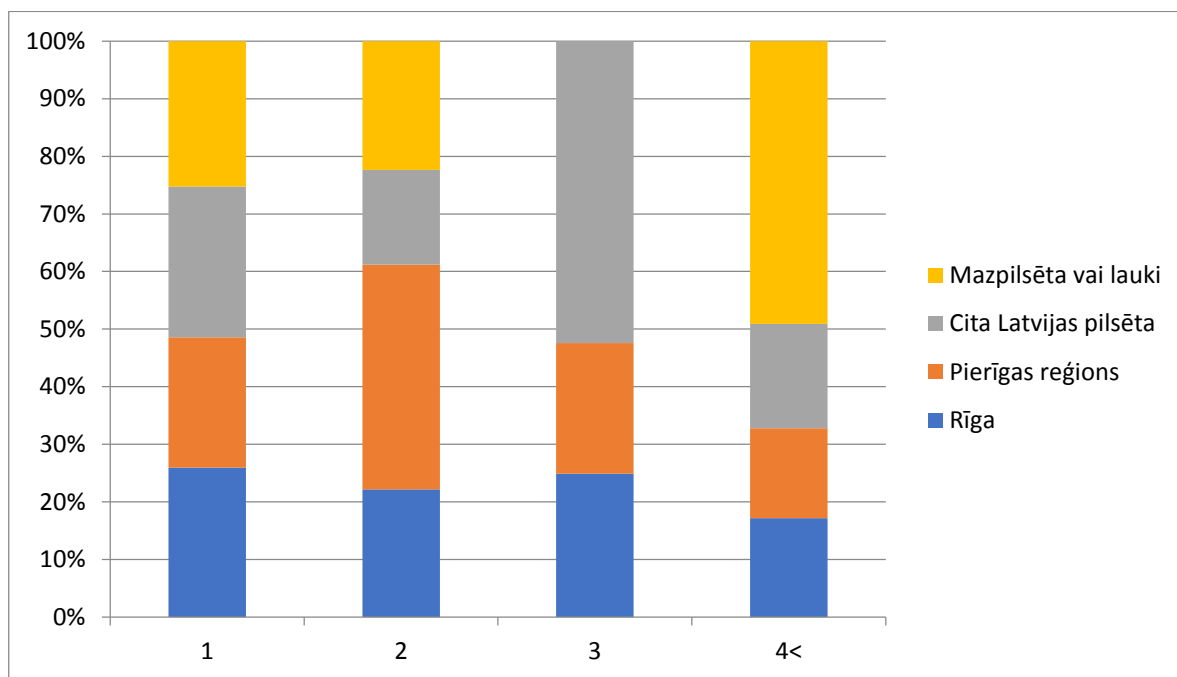
3.2. Norēķinu karšu skaits uz vienu iedzīvotāju % (autore pēc aptaujas datiem)

Salīdzinot norēķinu karšu skaitu dažādām vecuma grupām, lielas atšķirības nevar novērot (skatīt 3.3. att.). Lielākā daļa respondentu atzīmēja, ka viņiem ir viena maksājumu karte, vēl daļai ir divas maksājumu kartes, bet trīs, četras un vairāk kartes ir mazam respondentu skaitam. Neskatoties uz to, četras un vairāk maksājumu kartes ir pārsvarā cilvēkiem virs 41 gada vecuma.



3.3. Norēķinu karšu skaita izmaiņas pa vecumu grupām % (autore pēc aptaujas datiem)

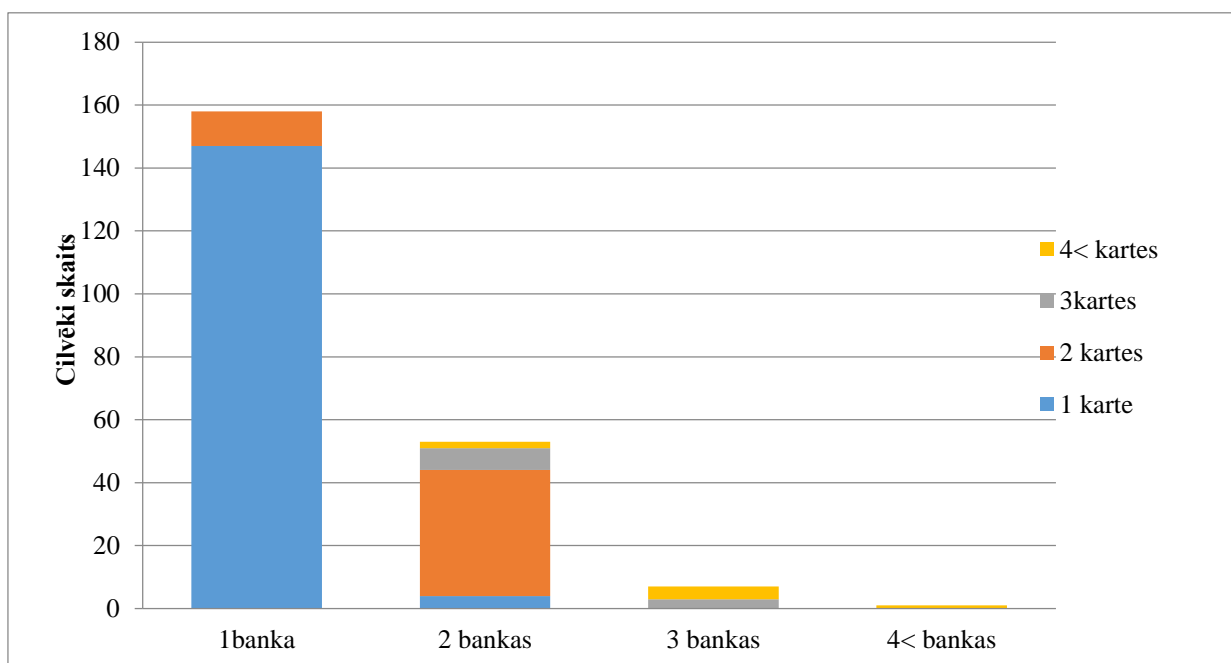
Lai arī lielākai daļai respondentu ir tikai viena maksājumu karte, ir arī tādi, kuriem ir četras maksājumu kartes (skatīt 3.4. att.). Viena maksājumu karte ir vienādi izplatīta visā Latvijā. Divas maksājumu kartes vairāk iecienījuši cilvēki, kuri dzīvo Pierīgā, trīs – citā Latvijas pilsētā un četras vai vairāk maksājumu kartes ir procentuāli vairāk cilvēkiem, kuri dzīvo mazpilsētās vai laukos.



3.4. Norēķinu karšu skaita izmaiņas pēc dzīvesvietas izvēles % (autore pēc aptaujas datiem)

Lai arī vairākas maksājumu kartes tika novērotas tālāk no Rīgas un Pierīgas, tās bija mazākam respondentu skaitam nekā viena vai divas kartes. Neatkarīgi no tā, pēc iegūtajiem rezultātiem var secināt, ka iedzīvotājiem, kuri dzīvo tālāk no Rīgas vai citas lielas Latvijas pilsētas visticamāk savā īpašumā būs vairāk par vienu maksājumu karti, jo viena karte bieži vien nesniedz visas nepieciešamas iespējas.

Lielākajai daļai respondentu ir viena maksājumu karte viena bankā. Tomēr pastāv iespēja, kad vienas bankas klientiem ir vairākas maksājumu kartes (skatīt 3.5. att.). Šādas situācijas rodas tad, kad vienā bankā tiek paņemtas vairākas maksājumu kartes, kurām ir dažādas funkcijas. Šādā gadījumā vienas bankas kartes visbiežāk atšķiras pēc to veida – kredītkartes vai debetkartes. Noteicošais faktors var būt maksājumu karšu organizācijas, vai kādas piedāvātās karšu priekšrocības.



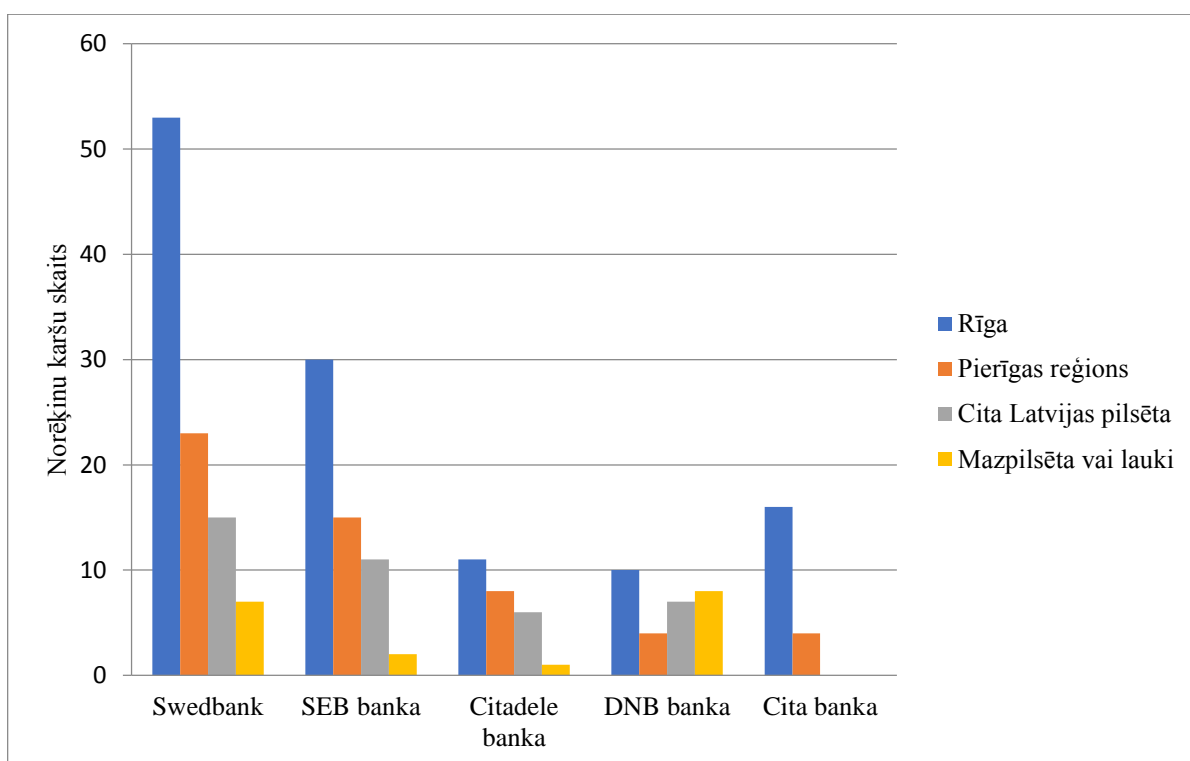
3.5. Banku un norēķinu karšu skaits (autore pēc aptaujas datiem)

3.2. Banku izvēle Latvijas iedzīvotāju vidū

Izvēloties banku, kurā atvērt maksājumu karti, 93% respondentu atbildēja, ka viņiem ir maksājumu karte kāda no 4 lielākajām bankām pēc maksājumu karšu skaita, kas ir Swedbank banka, SEB banka, DNB banka vai Citadele banka.

No citām bankām, kuras respondenti minēja savās atbildēs, bija tādas bankas kā ABLV banka un Nordea banka. Šīs bankas vairāk izceļas ar individuālākiem piedāvājumiem, un ne ar klientu skaita palielināšanu. Šāda pieeja ir būtiskāka klientiem, kuriem ir lielāki ienākumi, ka arī tiem, kuri vēlas lielākas iespējas savās finanšu darbībās.

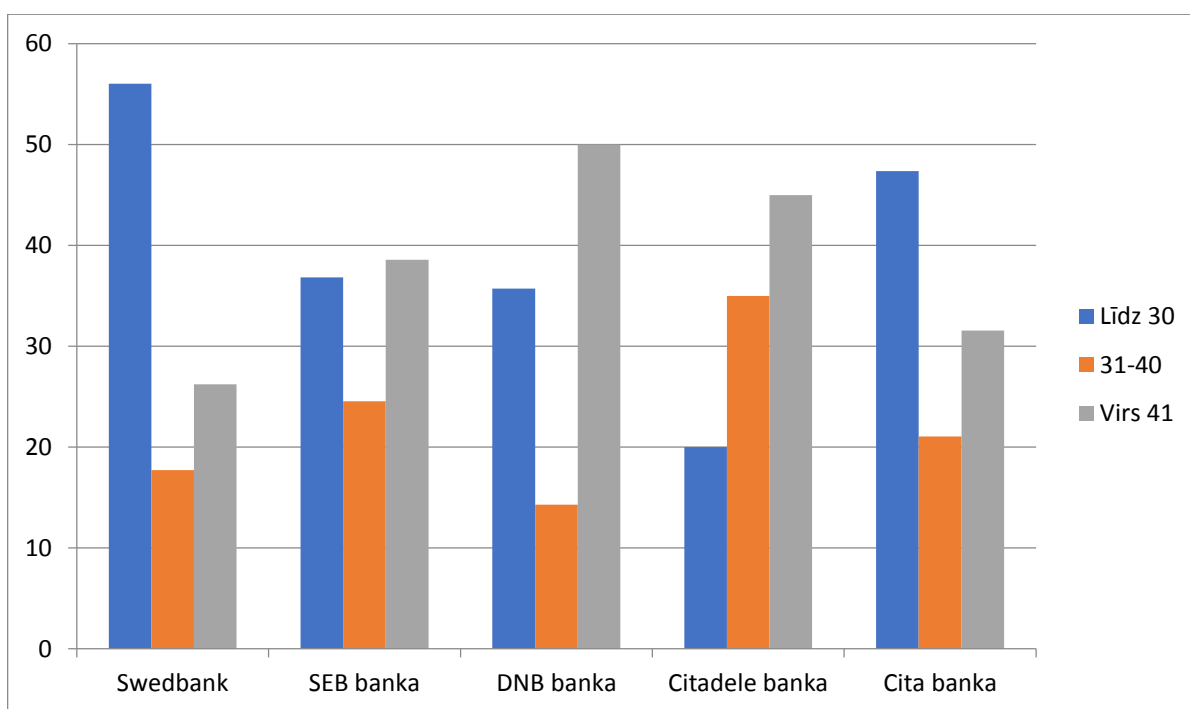
Visizplatītākās norēķinu kartes respondentu vidū ir Swedbank maksājumu kartes. Vairāk nekā 40% respondentu atzīmēja, ka viņiem ir vismaz viena Swedbank bankas karte (skatīt 3.6. att.). Tās ir izplatītas un pieejamas visā Latvijā. SEB bankai un Citadele bankai ir mazāk klientu ar maksājumu kartēm, it īpaši mazpilsētās un laukos, jo nav uzstādīti tik daudz bankomāti kā Swedbank bankai. Toties DNB banka ir vienlīdz labi pieejama visā Latvijas teritorijā. Ja apskatītu citu banku maksājumu karšu piedāvājumus, tad tās ir izplatītas tikai Rīgā un Pierīgas reģionā. Pēc tā var secināt, ka šīs četras pētījumā apskatītās maksājumu kartes ir vislabāk pieejamās kartes no tām, kuras pieejamas visā Latvijā.



3.6. Norēķinu karšu sadalījums pēc bankām dažādos reģionos (autore pēc aptaujas datiem)

Lai popularizētu norēķinu karšu sniegtās iespējas un piedāvājumus, būtu labi, ja bankas izveidotu pārskatāmākus maksājumu karšu piedāvājumu apskatus savās banku interneta lapās, kas būtu savstarpēji līdzīgas, lai iedzīvotājiem būtu ērtāk orientēties meklējot sev izdevīgāko piedāvājumu. Šāda sistēma sākotnēji var šķist neizdevīga bankām, bet tā kā Latvijā iedzīvotāji maksājumu kartes nemaina bieži, šis apskats vairāk ietekmēs tieši topošos banku klientus, un nākotnē palielinās klientu apmierinātību ar norēķinu kartēm.

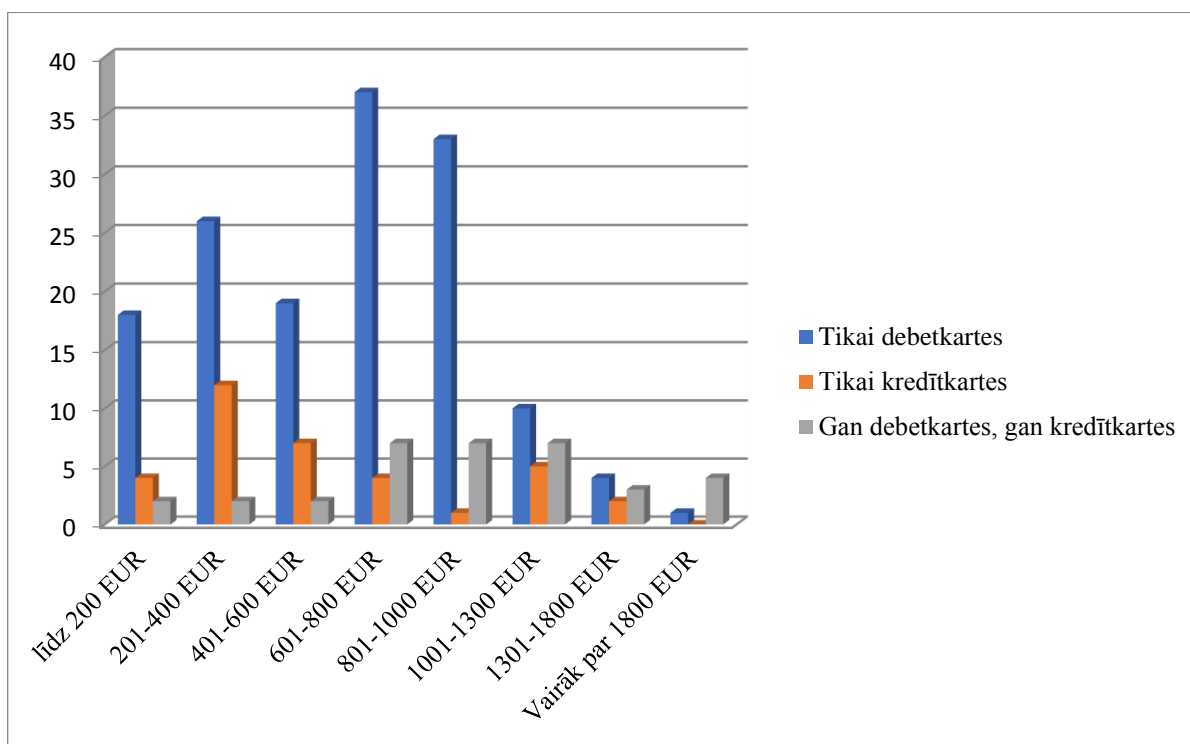
Ja apskata banku izvēli pēc iedzīvotāju vecuma (skatīt 3.7. att.), tad var secināt, ka Swedbank ir iecienītāka banka jaunu cilvēku vidū, jo 56% respondentu, kuri ir Swedbank klienti, ir cilvēki līdz 30 gadiem. Šī banka ir visaktīvāk pēdējos gados piesaistījusi jaunus cilvēkus – studentus un skolēnus, kuri labprāt paliek šīs bankas klienti arī turpmāk. Apskatot cilvēkus no 31 līdz 40 gadiem, visieciētākā banka ir Citadele banka, kuru izvēlējušies 35% no respondentiem, kuri ir šīs bankas klienti, kas ir augstākais procentuālais rādītājs šajā vecuma grupā. Respondenti virs 41 gadam biežāk izvēlas DNB banku vai Citadele banku, jo šajās bankās ir šīs vecuma grupas pārsvars.



3.7. Banku izvēles iedalījums pēc vecumu grupām % (autore pēc aptaujas datiem)

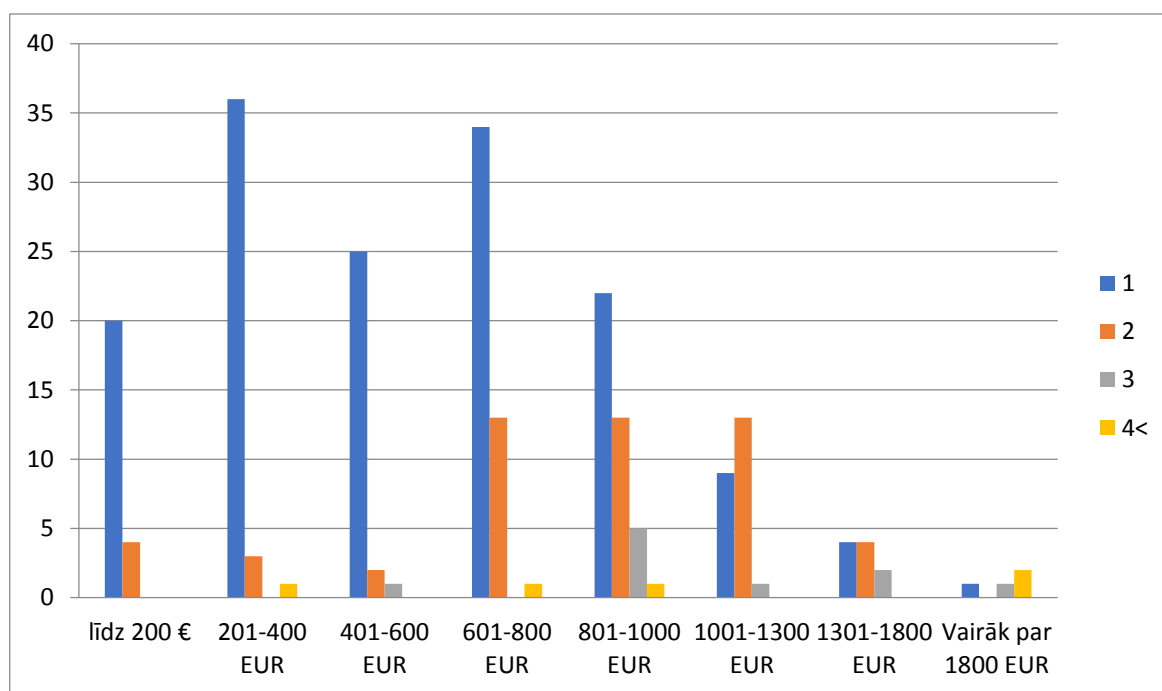
3.3. Ienākumu ietekme uz norēķinu karšu veida izvēli

Lielākajai daļai Latvijas iedzīvotāju ir debetkartes. Šī tendence labi novērojama apkopojot aptauju rezultātus (skatīt 3.8. att.) un bija redzama arī apskatot Latvijas maksājumu karšu struktūru (attēlā 2.3.). Iedzīvotāju ienākumiem palielinoties, ir lielāka iespēja, ka viņu īpašumā būs arī kredītkarte, ko var apskatīt 3.8. attēla pelēkajos stabiņos. Lai gan iedzīvotāji sniedza arī atbildi, ka viņiem ir tikai kredītkartes, šī atbilde ir apšaubāma, jo lielākā daļa šīs atbildes sniedzēju ir ar zemāku atalgojumu. Kredītkaršu izmaksas ir lielākas par debetkaršu izmaksām, tāpēc cilvēkiem kuri saņem zemu atalgojumu tās nav izdevīgas. Pēc tā var secināt, ka iedzīvotājiem ar zemākiem ienākumiem ir sliktas zināšanas par kredītkaršu un debetkaršu atšķirībām.



3.8. Norēķinu karšu veidi pēc ienākumi atšķirības (autore pēc aptaujas datiem)

Respondentiem ar zemākiem ienākumiem lielākoties ir viena maksājumu karte. (skatīt 3.9. att.) Liela daļa respondentiem ar divām maksājumu kartēm mēneša ienākumi ir no 601 līdz 1300 eiro, kas kopumā ir 76% no respondentiem ar divām maksājumu kartēm.



3.9. Norēķinu karšu skaita sadalījums pēc ienākumu līmeņa (autore pēc aptaujas datiem)

3.4. Skaidras naudas izmantošanas paradumi

Cilvēku skaidras naudas izņemšanas paradumi parāda norēķinu karšu lietošanas paradumus. Dažāda vecuma cilvēkiem šie paradumi var atšķirties.

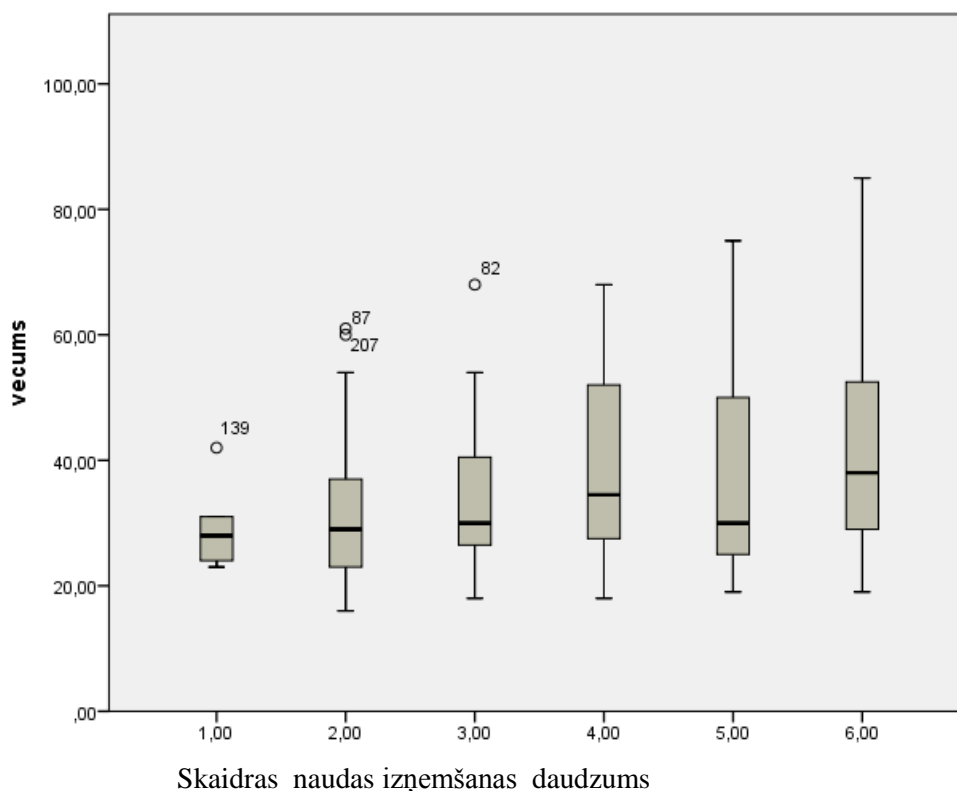
Skaidrās naudas pieejamība Latvijas novados pēdējā gada laikā ir uzlabojusies – reģionos uzstādīto bankomātu skaits ir palielinājies, bankomāts pieejams katrā novadā, kā arī ir palielinājies skaidrās naudas izmaksa, izmantojot karšu pieņemšanas terminālus veikalos, liecina Latvijas Komercbanku asociācijas informācija. Kopējais bankomātu skaits ir mazinājies, optimizējot to tīklu Rīgā, kā arī novēršot filiāles un bankomāta dublēšanos vienviet. Bankas uzsver, ka skaidrās naudas pieejamība tieši Latvijas reģionos ir palielinājies, kaut arī skaitliski kopš pērnā gada beigām kopējais bankomātu skaits ir samazinājies. Šobrīd bankomāts ir pieejams katrā Latvijas novadā, un kopējais bankomātu skaits ir samazinājies uz Rīgas rēķina, kā arī novēršot filiāles un bankomāta dublēšanos vienviet. Lai nodrošinātu bankomātu pieejamību reģionos, lielākā Latvijas vietējā tirgū strādājošā banka Swedbank pat bija izveidojusi speciālu reģionu programmu, kuras ietvaros uzstādīja bankomātus katrā pašvaldībā, kur to iepriekš nebija ekonomisku apsvērumu dēļ.

Septembra beigās Latvijā bija pieejami 1015 bankomāti, kā arī klienti tika apkalpoti 275 klientus apkalpojošās vietās.[37]

Bankomātus Latvijā ir uzstādījušas septiņas bankas. Lielākais bankomātu tīkls uz 2016. gada 3.ceturkšņa beigām bija Swedbank ar 396 bankomātiem. Bankomātus ir uzstādījušas arī Citadele banka (169), DNB banka (145), Nordea banka (77), Privatbank (14) un SEB banka (213). Banku klientiem ir pieejami ne tikai savas bankas, bet arī citu banku automāti, daudzi no tiem ir saslēgti draudzīgajos tīklos, kas piedāvā izņemt naudu bez komisijas maksas tāpat kā savas bankas bankomātos. Kā liecina LKA maksājumu karšu statistikas dati, 2016. gada laikā ir par 2,8% samazinājies skaidrās naudas izņemšanas darījumu skaits ar kartēm, savukārt pirkumu skaits ar kartēm ir palielinājies par 13,7%. Tas apliecina tendenci, ka arvien vairāk cilvēku un uzņēmumu izvēlas bezskaidras naudas norēķinus, kas ir ērtāki, ātrāki un nav saistīti ar skaidrās naudas fiziskās drošības aspektiem. Bankas pamatā cenšas sekot saviem klientiem, sniedzot pakalpojumus tajos veidos un kanālos, kur klientiem ir ērtāk. Liela daļa klientu izvēlas bezskaidras naudas darījumus, tādēļ bankas attīsta attālinātos pakalpojumus, vienlaikus tomēr neaizmirstot uzturēt un attīstīt tradicionālos pakalpojumu sniegšanas kanālus, kuros iespējams darboties arī ar skaidro naudu. [37]

Veicot aptauju, respondentiem tika uzdots jautājums par viņu skaidras naudas izņemšanas paradumiem. Uz jautājumu, cik procentus no saviem ikmēneša ienākumiem respondenti izņem skaidrā naudā bankomātos tika doti seši atbilžu varianti : 1. – neizņem neko, 2. - Līdz 10 %, 3. - 10-25 %, 4. - 25-50 %, 5. - 50-75 %, 6. izņem visus mēneša ienākumus.

Lai arī vidējais vecums visām naudas izņemšanas paradumu grupām ir līdzīgs, ir redzama tendence, ka, iedzīvotāju vecumam pieaugot, palielinās naudas ienākumu daļa, ko cilvēki izņem no bankomātiem (skatīt 3.10. att.). Šāda tendence ir vērojama tāpēc, ka vecāki cilvēki ilgāku laika posmu ir ikdienā norēķinājušies ar skaidru naudu un viņiem ir mazāka uzticība maksājumu kartēm, tāpēc viņi dod lielāku priekšroku maksājumu apmaksai skaidrā naudā.



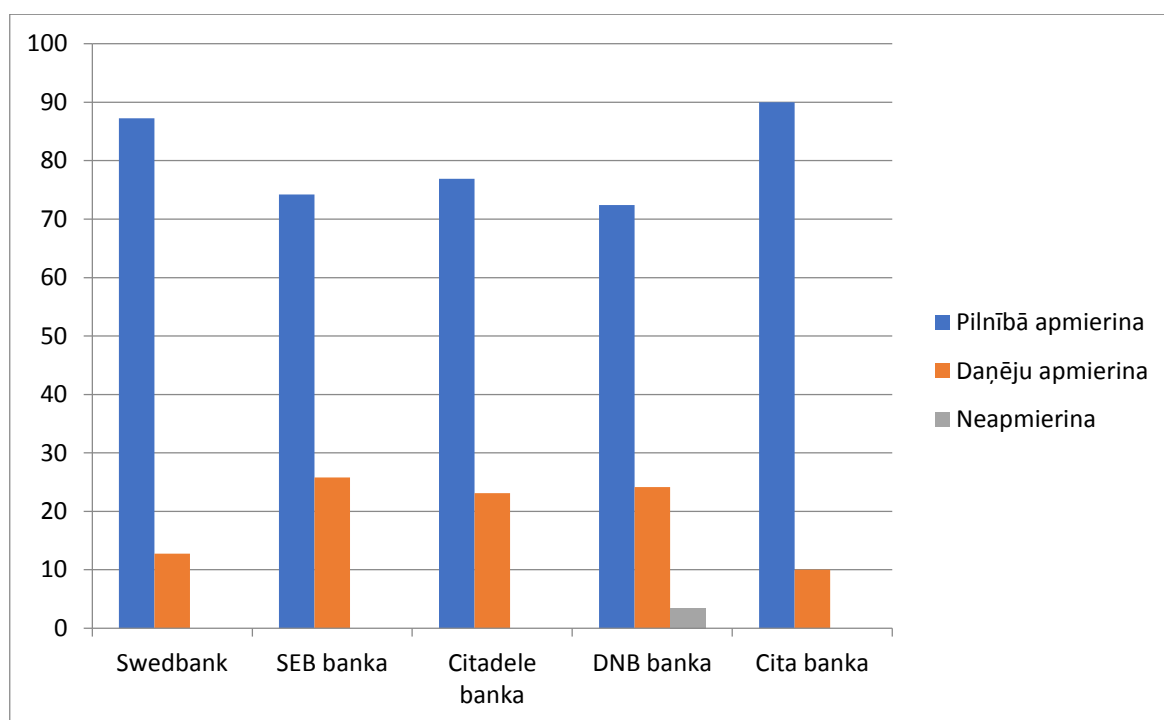
3.10. Iedzīvotāju vecuma ietekme uz skaidras naudas izņemšanu

(autore pēc aptaujas datiem)

3.5. Apmierinātības ietekme uz maksājumu karšu izvēli

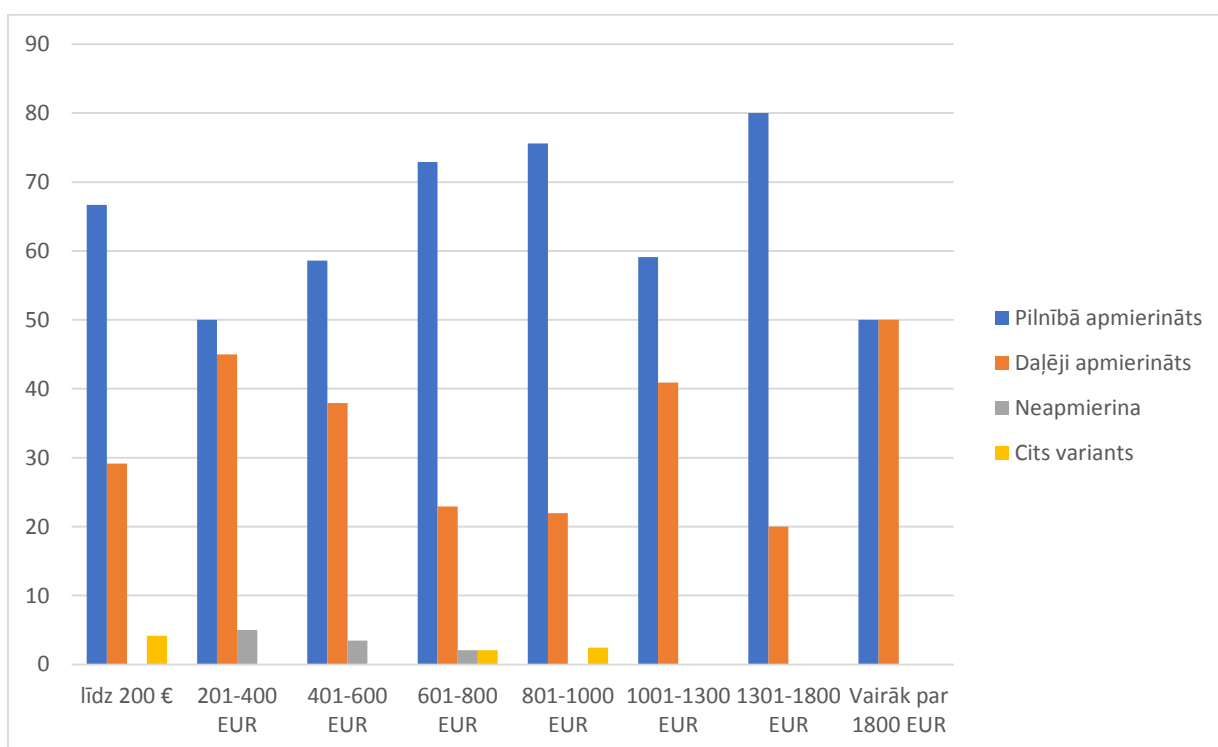
Pētot, kā Latvijas iedzīvotāji novērtē savas maksājumu kartes, ir svarīgi apskatīt apmierinātību ar maksājumu kartēm. Šajā sadaļā respondentu atbildes tiks pētītas pēc viņu izvēlētajām bankām, ienākumu līmeņa un dzīvesvietas.

No visiem pētījuma respondentiem 82,9% ir apmierināti ar savām maksājumu kartēm un 16,6% ir apmierināti daļēji (skatīt 3.11. att.), kas ir ļoti labs rādītājs. Arī starp dažādām bankām nav tādas, par kuru piedāvājumu iedzīvotājiem būtu zemāka apmierinātība, kā arī var redzēt, ka neapmierinātība ir minimāla. Maksājumu kartēm ir pietiekami plašs iespēju klāsts, lai apmierinātu iedzīvotāju pieprasījumu. Interessants novērojums ir tas, kas viszemākais iedzīvotāju skaits, kuri ir tikai daļēji apmierināti ar savām maksājumu kartēm ir tieši Swedbank bankai, kurai arī ir visvairāk maksājumu karšu lietotāju, bet DNB bankas klienti ir vienīgie, kuri izteica neapmierinātību ar pašreizējām maksājumu kartēm.



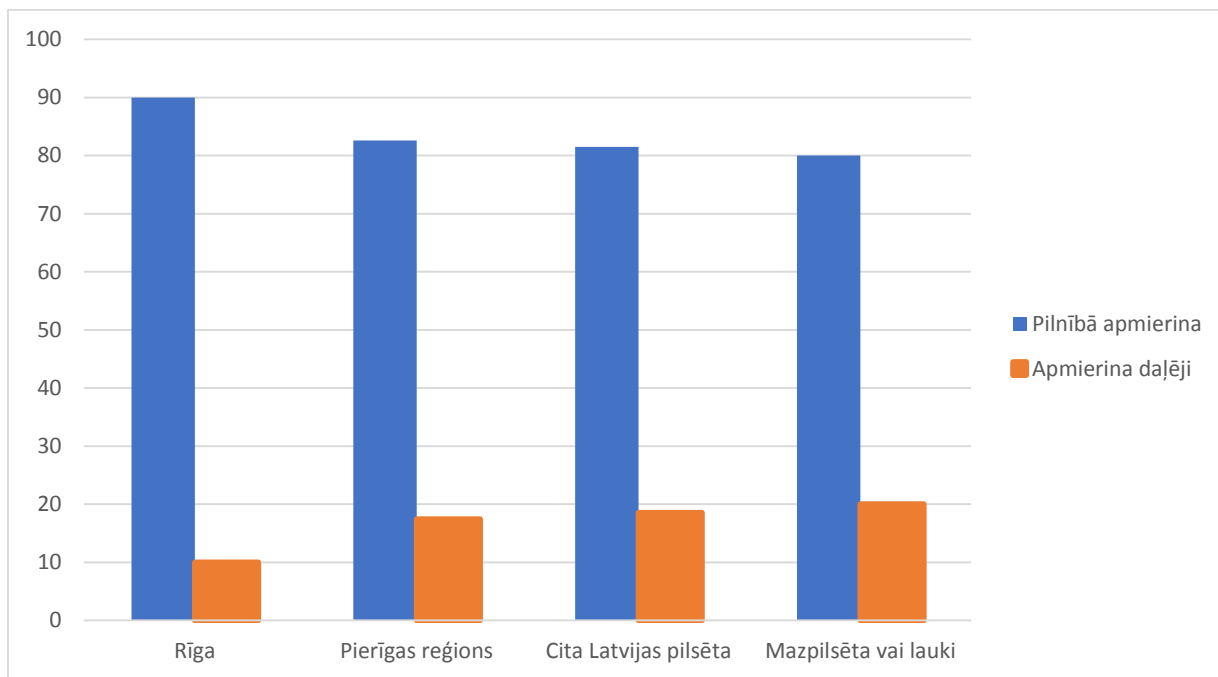
3.11. Respondentu apmierinātība ar savām norēķinu kartēm dažādās bankās % (autore pēc aptaujas datiem)

Pētot iedzīvotāju apmierinātību, svarīgs kritērijs ir tas, kā to ietekmē ienākumu līmenis. (skatīt 3.12. att.) No respondentiem, kuru ienākumi mēnesī pārsniedz 1000 eiro, neviens neizteica neapmierinātību ar savām maksājumu kartēm. Jo ienākumu līmenis ir augstāks, jo cilvēki var atļauties maksājumu kartes, kuras visvairāk atbilst viņu vajadzībām, kā arī šie cilvēki savu ienākumu pārvaldīšanai var izvēlēties vairākus kontus un kartes, kas savukārt atvieglo izdevumu pārvaldību. Respondenti, kuru ienākumu ir līdz 200 eiro ir apmierinātāki ar maksājumu kartēm par tiem, kuriem 201-400 eiro, jo viszemākos ienākumus pārsvarā saņem cilvēki, kuri strādā uz nepilnu slodzi, paralēli mācoties vai darot ko citu. Respondentiem, kuru mēneša ienākumi ir 201-400 eiro augsti, ir cilvēkiem, kuri mēnesī saņem minimālo algu, vai ienākumus, kas līdzvērtīgi minimālajai darba samaksai pēc nodokļu nomaksas. Šie cilvēki arī ir vismazāk apmierināti ar savām maksājumu kartēm.



3.12. Respondentu apmierinātība ar savām norēķinu kartēm pie dažādiem ienākumu līmeņiem
% (autore pēc aptaujas datiem)

Cilvēki, kuri dzīvo ārpus Rīgas, biežāk ikdienā sastopas ar neertībām maksājumu karšu lietošanā, ko var apskatīt attēlā 3.13. Rīgā ir pieejamas vairāk bankas, no kurām izvēlēties sev piemērotāko. Banku filiāles ir daudz vairāk kā citās pilsētās, kas ļauj ērtāk izvēlēties sev piemērotāko banku, atvērt norēķinu kontu, kā arī ir vieglāk atrast filiāli, kurā griezties neskaidrību gadījumos. Arī bankomāti ir daudz biežāk pieejami. Lai arī ir iespēja izņemt naudu no savas maksājumu kartes arī pie citas bankas bankomātiem, bieži cilvēki tomēr izvēlas to izņemt pie savas bankas bankomāta.



3.13. Respondentu apmierinātība ar savām norēķinu kartēm ikdienā pēc dzīvesvietas %
(autore pēc aptaujas datiem)

3.6. Norēķinu karšu izvēle un maksājumi citur pasaulē

Pasaulē ir veikti vairāki pētījumi par elektronisko maksājumu karšu instrumentiem, piemēram, pārbaudot iedzīvotāju izvēli starp dažādiem maksājumu instrumentiem. Kā vienu var minēt iedzīvotāju izvēli starp naudu, debetkarti vai kredītkarti. Pētījumu rezultāti liecina, ka katrs maksājumu instruments atšķiras pēc to drošības, anonimitātes, maksājuma ātruma un pieņemšanas mazumtirdzniecības vietās. Debetkartes piesaista patērētāju uzmanību vairāk nekā jebkura cita maksāšanas metode, tāpēc ik gadu darījumu skaits ar debetkartēm pieaug.

Pirmā norēķinu karte lielai daļai cilvēku ir nepieciešama uzsākot pirmās darba attiecības, lai saņemtu darba algu. Vecums, kurā tiek izveidota pirmā norēķinu karte, var atšķirties dažādās valstīs. Latvijā lielākā daļa sāk atrādāt pabeidzot vidējo izglītību vai studiju laikā, bet šis vecums var atšķirties arī dažādos reģionos un iedzīvotāju sociālajos slāņos.

Piemēram, ja jaunietis, kurš vēlas strādāt, dzīvo reģionā, kurā ir maz brīvas darbavietas, darbu atrast būs daudz grūtāk, bet, dzīvojot lielākā pilsētā, pirmo darbavietu būs atrast daudz vieglāk un daudz vairāk jauniešiem būs pieejama šāda iespēja. Pirmo darbavietu arī nevēlēšies meklēt jaunieši, kuru vajadzības un vēlmes pilnībā apmierina vecāki.

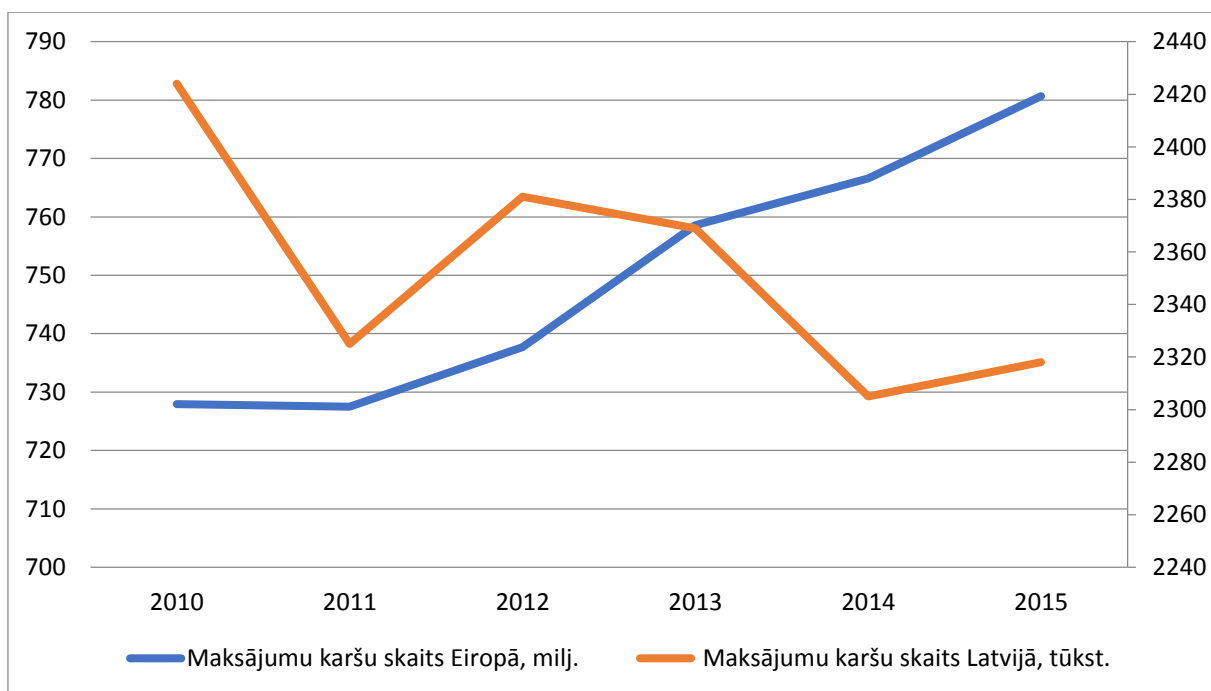
Nemot vērā šos un citus faktorus, kuri ietekmē norēķinu kartes esamību jauniešu vidū, ir svarīgi paredzēt, kā nākotnē jaunieši izvelēsies norēķināties jau tagad, lai piedāvātu viņiem šīs iespējas pēc iespējas ātrāk. Jauniešu piesaistīšana bankām jau no agras bērnības ļauj bankām iegūt vairāk klientu jau šodien, ka arī lielākus ienākumus nākotnē.

Šī gada aprīlī iznākušajā Kanādas žurnālā *MACLEAN'S*, tiek aprakstītas maksājumu karšu priekšrocības bērniem jau agrā vecumā. Tas, kurā vecumā tiek izveidota pirmā norēķinu karte, ir katra personīgs lēmums. Tās noteikti ir lielas priekšrocības bērniem, ka viņiem pašiem ir debetkarte. Pirmkārt, tas atspoguļo mūsu pašreizējo realitāti ar tehnoloģijām. Tā ir arī mācīšanās iespēja tālākai dzīvei. Piešķirot bērnam norēķinu karti, vecāki var iestatīt dienas limitu, un aktīvi piedalīties savu bērnu izdevumos un uzkrājumu veidošanas paradumos, nevis tikai izsniegt naudu reizi nedēļā. Tā var iemācīt bērnam būt neatkarīgam, aizsargāt paroles, domāt pirms naudas iztērēšanas un maksāt pašiem. Kanādā liela daļa vecāku uzskata, ka debetkartes bērnam ir drošākas par skaidru naudu. Ja bērnam ir zem 12 gadiem, lielāka daļa banku piešķir debetkarti, kura piesaistīta vecākiem. Debetkarte ir arī labs veids, kā sākt ar bērniem sarunas par to, ko var atļauties pirkt, un ko ne. Tomēr ne vienmēr debetkarte ir labākais risinājums katram bērnam. Atsevišķās pilsētas daļās tā var būt norma, bet mazāk pārtikušos rajonos, vecāki debetkaršu iegādi bērnam pat neapspriež.[4] Latvijā lielākā daļa bērnu norēķinās ar skaidru naudu, ko saņem no vecākiem. Vecākiem piesaistīta norēķinu karte būtu labs veids vecākiem, kuru bērni pārāk ātri iztērē savu kabatas naudu, jo vecāki var sekot līdz bērnu izdevumiem un izvērtēt, vai bērna kontā ieskaitītā nauda tiek iztērēta lietderīgi.

Norēķinu karšu tehnoloģija veiksmīgi ienāk arvien jaunāku cilvēku ikdienā. Aizvien pieaug to jauniešu skaits, kuri vēl nav sasnieguši 18 gadus, bet jau tagad ikdienā norēķinās ar maksājumu karti. Mūsdienās jaunas tendences mēdz ātri ienākt cilvēku dzīvēs un tikpat ātri no tām pazust, ienākot atkal jaunām tehnoloģijām. Šodienas norēķinu karšu tendences jau rīt var būt pagātne, ja netiek sekots līdz jauno tehnoloģiju attīstībām citās jomās. Panākumi šajā segmentā prasa maksājumu karšu attīstītājiem paredzēt nākotnes norēķinu karšu funkcijas, pieteikumu skaitu un dizaina tendences. Jo sevišķi tagad, kad gandrīz katram jauniešim mobilais telefons ir neatņemama ikdienas sastāvdaļa, arī šis tirgus sniedz iespēju bankām attīstīt savu piedāvājumu, tādā veidā veidojot klientu piesaisti un lojalitāti. Norēķinu karšu tehnoloģijas var tikt radoši pasniegtas, lai piesaistītu bankām vairāk jauniešu. Ar pareizu mārketingu, zīmolu un vispievilcīgāko piedāvājumu, viedkaršu tehnoloģija spēj sniegt

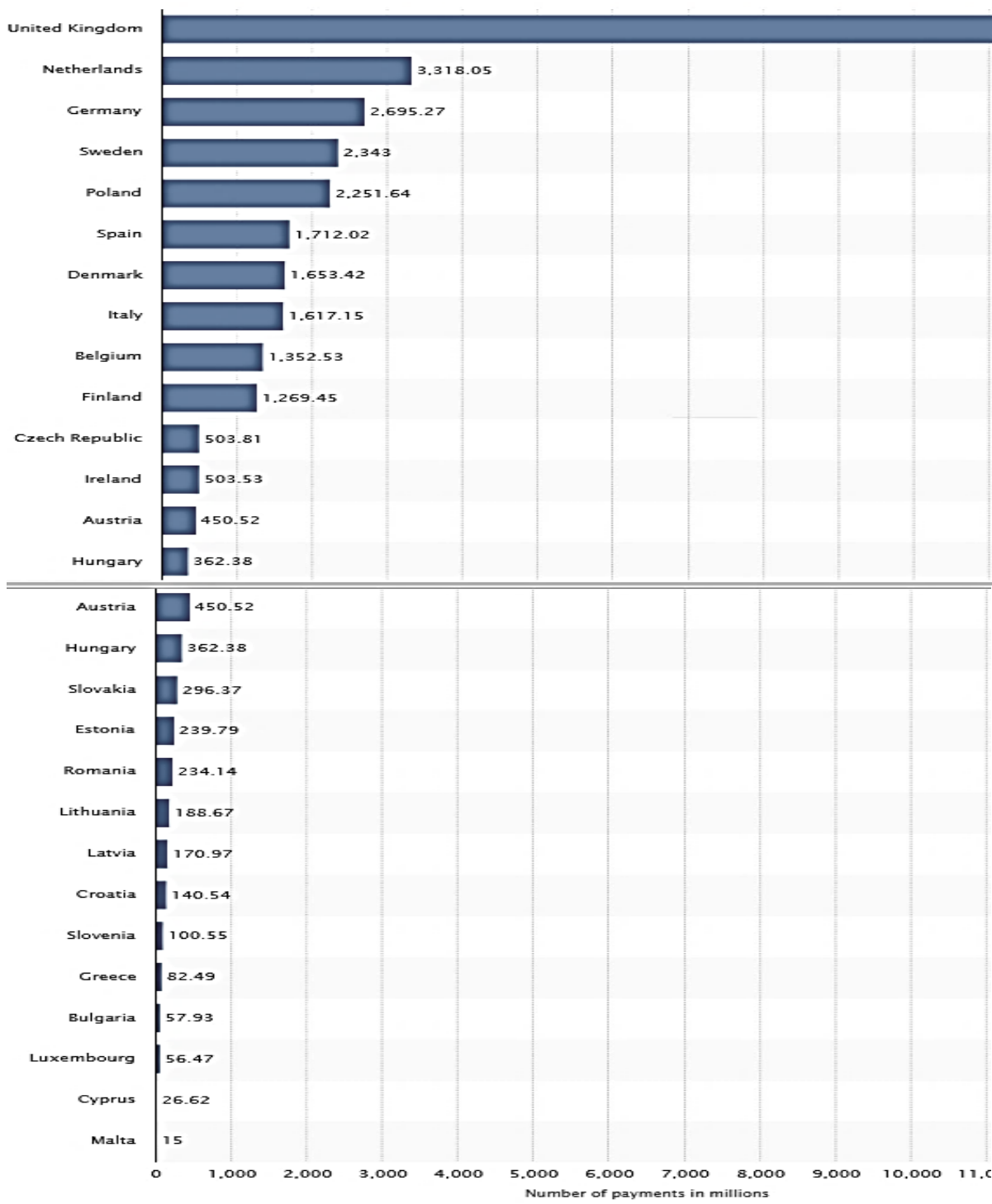
izdevīgākos piedāvājumus dažādām vecumu grupām. [5] Arī Latvijā var novērot, ka bankas norēķinu karšu piedāvājumā nereti koncentrējas uz jauniešu piesaisti, jo tas ir laiks, kad visticamāk tiek izveidota pirmā norēķinu karte. Vēlāk, palielinoties ienākumiem un nepieciešamībai pēc specifiskas finanšu pārvaldes, tiek apskatīti arī citi norēķinu karšu piedāvātie piedāvājumi, bet pienākot pensijas vecumam, iedzīvotāji bieži izvēlas norēķinu kartes ar viņiem piedāvātām atļaidēm.

Eiropā norēķinu karšu skaits pēdējos gados nepārtraukti pieaug, bet Latvijā šai pašā laika periodā vērojama norēķinu karšu samazināšanās. (skatīt 3.14. att.) Latvijā augstākais norēķinu karšu skaits ir bijis 2008. gadā, kad norēķinu karšu skaits bija 2518 tūkstoši (pēc LKA datiem), kas bija lielākais, kāds Latvijā bijis. Šādu situāciju nenoliedzami ietekmē arī tas, ka iedzīvotāju skaits pēdējos gados samazinās, jo no valsts izbrauc tieši aktīvie darbaspējas vecuma cilvēki, kuriem ir maksājumu kartes.



3.14. att. Norēķinu karšu skaits Eiropas Savienībā 2010. – 2015. gadam (milj.) (autore pēc [9] un LKA datiem)

3.15. attēlā statistika uzrāda apjomu debetkaršu darījumiem Eiropā 2015. gadā. augstākais debetkaršu izmantošanas apjoms tika reģistrēts Apvienotajā Karalistē, kur 2015. gadā tika veikti vairāk nekā 11,5 miljardi debetkaršu darījumi.[39] Latvijā 2015. Gadā debetkaršu darījumi ir bijuši krietni mazāk, tikai 170,97 miljoni darījumu, un arī Igaunija un Lietuvā šis rādītājs ir līdzīgs. (skatīt 3.15. att.) Tas ir izskaidrojams ar to, ka Latvijā (arī Lietuvā un Igaunijā) ir mazāks iedzīvotāju skaits, kā arī, salīdzinot citām valstīm, iedzīvotāji nav pieraduši par visu norēķināties ar maksājumu karti.



3.15. att. Debetkaršu maksājumu apjoms eiropā 2015 gadā (milj.) [39]

Saskaņā ar ziņojumu par Lielbritānijas norēķinu karšu lietošanu, nākamo piecu gadu laikā debetkartes pilnībā pārņems naudas norēķinus. Ziņojums no "Maksājumi 2016" atklāj, ka Lielbritānijā 2015. gadā katru minūti tika veikti vairāk nekā 72,000 maksājumi, kurus veica fiziskas un juridiskas personas, kopsummā vairāk nekā 38 miljards maksājumi. Uz 2025. gadu prognozēts, ka katru minūti tiks veikti līdz 79,044 maksājumi (vai 42000000000 gadā).[6]

Adrians Bukle (Adrian Buckle), galvenais ekonomists no Maksājumi UK, saka, ka tehnoloģijas, patērētāju izvēles, biznesa virzība un tirgus attīstība ir galvenie faktori pēc kā cilvēki izvēlas maksāt noteiktā veidā, un tam būs liela ietekme nākamo desmit gadu laikā. Ar tik daudz inovācijām kādas šobrīd notiek maksājumu tirgū - ne tikai no tradicionālajām maksājumu pakalpojumu sniedzējiem, bet arvien jaunām piedāvājumu iespējām ir grūti paredzēt, kurš no šiem jaunievedumiem mainīs sabiedrības maksāšanas paradumus nākotnē.[6]

Šajā ziņā der apskatīt mobilos maksājumus, jo arī mobilo banku aktivitāte Eiropā pieaug visās vecuma grupās. 2016. gada pētījumā ir secināts, ka vairāk nekā puse Lielbritānijā aptaujāto patērētāju regulāri izmanto mobilo ierīci, lai veiktu norēķinus par dažādiem maksājumiem, salīdzinot ar tikai 18%, kad tika uzdots jautājums, vai respondenti lieto mobilos maksājumus lai samaksātu par ikdienas precēm un pakalpojumiem tādā pašā pētījumā pagājušajā gadā. Gandrīz trīs ceturtdaļas (74%) respondentu, Lielbritānijā apgalvoja, ka viņi regulāri izmanto viedtālrunus, lai veiktu maksājumus. Vairāk nekā puse no šiem lietotājiem izmanto savu ierīci, lai pārskaitītu naudu draugiem un ģimeni (59%) un gandrīz puse to izmanto, lai iegādātos pārtiku ātrās ēdināšanas iestādēs (45%).[38] Inovatīvi risinājumi maksājumiem sniedz patērētājiem vairāk maksāšanas iespēju, nekā jebkad agrāk. No bezkontakta maksājumiem, līdz jau jauniem mobiliem makiem, piemēram, Apple Pay, Samsung Pay, Android Pay un citiem.

Runājot par biežumu, debetkaršu maksājumi Amerikas Savienotajās Valstīs pārsniedz darījumus, kas veikti ar kredītkarti, saskaņā ar nesen izdoto Federālo rezervju "Maksājumi Pētījums 2016." Amerikā veikti 69,5 miljardi debetkaršu maksājumi 2015. gadā, salīdzinot ar 33.8 miljardiem kredītkaršu darījumu. Iepriekšējie pētījumi ir pierādījuši, ka maksāt ar debetkarti, ir daudz izdevīgāk par nelieliem pirkumiem, pat tiem, kas mazāki par 5 dolāriem. Karšu īpašnieki, kuri izmanto debetkartes maziem pirkumiem ir bijuši 27% 2016. gadā, kas ir par pieciem procentu punktiem vairāk kopš 2014. gada. [13]

Pirmo reizi, patērētāji ir iztērējuši vairāk ar debetkartēm un kredītkartēm visā pasaulē 2016. gadā, nekā tas bija skaidrā naudā, saskaņā ar atsevišķu izpētes firmu Euromonitor International.[13]

Bezkontakta kartes, tiešsaistes konsultācijas un šā brīža banku mobilo aplikāciju versijas ir tikai sākums izmaiņām banku sektorā arī Latvijā. Eksperti norāda, ka ir pienācis trešais tehnoloģisko pārmaiņu vilnis, un prognozē, ka jau tuvāko trīs gadu laikā mobilais tālrunis kļūs par digitālo naudas maku. Tiek prognozēts, ka nākotnē, lai norēķinātos par pirkumu, vispār izzudīs vajadzība izņemt no kabatas maku, bankas karti vai telefonu, jo maksu ieturēs automātiski, tehnoloģijām identificējot klientu, prognozē eksperti. [6]

Daudzi banku pakalpojumi, kas ieviesti salīdzinoši nesen, jau kļuvuši par ikdienu, piemēram, iespēja ar internetbankas autorizācijas palīdzību saņemt valsts pakalpojumus, e-rēķini ar regulāro apmaksu, attālinātās konsultācijas, mobilās lietotnes, mobilie maksājumi u.tml. Savukārt, kamēr iedzīvotāji iepazīstas ar bezkontakta kartēm (šobrīd Latvijā izsniegts gandrīz 17 000 šādu maksājumu karšu- 10.2016.), bankas strādā pie bezkontakta tīkla attīstīšanas, nomainot norēķinu termināļus, - pašreiz jau 10% termināļu pieejama bezkontakta funkcija. Tāpat pilnveido funkcionalitāti mobilajām aplikācijām un meklē risinājumus mākslīgā intelekta integrēšanai banku pakalpojumu sniegšanā.[6]

„Šobrīd gandrīz visi klienti izmanto internetbanku, gandrīz puse izmanto mobilo aplikāciju, bet filiāles apmeklē tikai izņēmuma situācijās - pēdējo trīs gadu laikā to apmeklējuma skaits ir sarucis par 75%. Dati tikai apstiprina faktu, ka cilvēki ir pieņēmuši tehnoloģijas un ir gatavi tās arvien vairāk izmantot”, uzsver SEB bankas digitālās attīstības vadītājs Ilja Nogičevs. Swedbank grupas pakalpojumu digitalizācijas stratēģijas direktors Ģirts Bērziņš prognozē, ka nākotnē finanšu darījumu norise kļūs neredzama, piemēram, tirdzniecības vietās nevajadzēs norēķināties pie kases, jo, izejot no veikala, maksu iekasēs automātiski, tehnoloģijām identificējot klientu, piemēram, pēc biometriskiem datiem. Tas gan nenozīmē, ka skaidra nauda izzudīs pavisam, taču tās lietošana vairs nebūs tik populāra.[6]

Lai arī Latvija norēķinu karšu attīstība nedaudz atpaliek no citām pasaules valstīm, tas ne vienmēr nāk par sliktu. Šādā veidā attīstoties, Latvija var daudz mācīties no citām valstīm. Pētot kādi piedāvājumi tiek piedāvāti bankās citur pasaulē, kā arī redzot, kā norēķinu kartes tiek pieņemtas iedzīvotāju vidū citās valstīs, bankas var ņemt piemēru no šīm valstīm un izveidot sabiedrībai pieņemamāku un izdevīgāku norēķinu karšu piedāvājumu.

Secinājumi un priekšlikumi

1. Pirmie centieni ieviest karti, kas līdzinājās mūsdienu norēķinu kartei, vērojami 1914. gadā Amerikas Savienotajās Valstīs, bet Latvijā Norēķinu karšu ieviešanu uzsāka 1993.gadā.
2. Ik gadu pieaug maksājumu skaits, kas veikts ar norēķinu kartēm. Iedzīvotāji arvien vairāk izmanto maksājumu kartes arī mazāku pirkumu apmaksai.
3. Norēķinu kartes ļauj ikdienā pārnēsāt lielāku naudas daudzumu, nekā to cilvēki atļautos, ikdienā lietojot skaidru naudu, kā rezultātā tiek iegādātas lielākas preces, tās iepriekš neplānojot pirkt.
4. Mazāk izplatīto maksājumu karšu VISA Electron un Maestro lietotājiem, jāreķinās ar mazāku pieejamo naudas izmaksu bankomātu skaitu, kā arī ar iespēju, ka kādā no elektroniskās maksāšanas vietām, lielākoties ārzemēs, karti varētu nepieņemt.
5. Latvijā 78% no visām izdotajām maksājumu kartēm ir debetkartes.
6. Iedzīvotāji arvien biežāk norēķinu kartes izmanto mazākiem pirkumiem, kurus agrāk veica ar skaidru naudu.
7. Aktuālākais norēķinu karšu jaunums Latvijā šobrīd ir bezkontakta norēķinu sistēma. Gan bankas, gan norēķinu vietas Latvijā aktīvi pilnveido savas piedāvātās iespējas uz šo jauno sistēmu, kas ļaus norēķināties ar norēķinu karti bez pin koda ievadīšanas 10 eiro apmērā.
8. Pēdējo septiņu gadu laikā ir nomainījusies maksājumu karšu apkalpošanas organizāciju tendence Latvijas tirgū no iepriekš populārajam VISA kartēm uz MasterCard kartēm, īpaši debetkaršu piedāvājumā.
9. Pēdējo astoņu gadu laikā maksājumu karšu skaits nepieaug, bet kopš 2008. gada turpina kristies, bet Eiropā norēķinu karšu skaits pēdējos gados pieaug. Lai arī maksājumu karšu skaits Latvijā lielāks nekļūst, bet pat samazinās, to pieņemšanas iekārtu skaits turpina strauji augt.
10. Šobrīd Latvijā ir 24 bankas no kurām 19 izsniedz norēķinu kartes. Visvairāk maksājumu karšu Latvijā izsniegušas Swedbank banka, SEB banka, Citadele banka un DNB banka, kuras kopā ir izdevušas 89% no visām Latvijā izsniegtajām maksājumu kartēm, bet pārējās 15 bankas izsniedz tikai 11% norēķinu karšu.
11. Lielākajai daļai cilvēku - 69,6% - ir tikai viena maksājumu karte, vēl 23,5% ir divas maksājumu kartes, bet pārējiem 17,9% ir trīs vai vairāk maksājumu kartes. Četras maksājumu kartes vai vairāk ir lielākoties cilvēkiem, kas vecāki par četrdesmit gadiem.

12. Lielākajai daļai Latvijas iedzīvotāju ir debetkartes. Pamatojoties uz anketu rezultātiem, var secināt, ka lielai daļai Latvijas iedzīvotāju ar zemiem ienākumiem nav zināšanas par kredītkaršu un debetkaršu atšķirībām.
13. Swedbank ir iecienītākā banka jaunu cilvēku vidū.
14. Respondentiem ar zemākiem ienākumiem lielākoties ir viena maksājumu karte.
15. Iedzīvotāju vecumam pieaugot, palielinās naudas ienākumu daļa, ko cilvēki izņem no bankomātiem.
16. Jo ienākumu līmenis ir augstāks, jo vairāk cilvēki var atļauties maksājumu kartes, kuras visvairāk atbilst viņu vajadzībām.
17. Cilvēki, kuri dzīvo ārpus Rīgas, biežāk ikdienā sastopas ar neērtībām maksājumu karšu lietošanā.
18. Kanādā liela daļa vecāku uzskata, ka debetkartes bērnam ir drošākas par skaidru naudu, jo vecāki var sekot līdzi bērnu izdevumiem un izvērtēt, vai bērna kontā ieskaitītā nauda tiek iztērēta lietderīgi, kā rezultātā var iemācīt bērnam būt neatkarīgākam, aizsargāt paroles, maksāt pašiem un plānot savus izdevumus.
19. Lielbritānijā nākamo piecu gadu laikā debetkartes pilnībā pārņems naudas norēķinus. Jau 2015. gadā Lielbritānijā katru minūti tika veikti vairāk nekā 72,000 maksājumi, kurus veica fiziskas un juridiskas personas, kopsummā vairāk nekā 38 miljards maksājumi. Uz 2025. gadu prognozēts, ka katru minūti tiks veikti līdz 79,044 maksājumi.
20. Vairāk nekā puse Lielbritānijā aptaujāto patērētāju regulāri izmanto mobilo ierīci, lai veiktu norēķinus par dažādiem maksājumiem
21. Debetkaršu maksājumi Amerikas Savienotajās Valstīs pārsniedz darījumus, kas veikti ar kredītkartēm.

Balstoties uz bakalaura darba gaitā iegūtajiem secinājumiem autore izvirza šādus priekšlikumus:

1. Īpaši domājot par jauno bezkontakta sistēmu, kura šobrīd aktīvi ienāk Latvijas norēķinu karšu tirgū, bankām ieteiktu paaugstināt maksājumu limitu uz 20-30 eiro, lai šī sistēma varētu biežāk tikt izmantota ikdienā.
2. Lai paaugstinātu drošības līmeni, maksājumu kartēm, papildus kodam varētu ieviest pirksta nospiedumu, lai sabiedriskās vietās, veikalos un pie bankomātiem nebūtu jāpielieto kods vai bezkontakta sistēma. Šāds uzlabojums mazinātu norēķinu karšu zādzību risku, kā arī nodrošinātu to, ka ar maksājumu karti var norēķināties tikai tās īpašnieks.

3. Lai akcentētu norēķinu karšu sniegtās iespējas un katras kartes izdevīgumu individuāli, bankām vajadzētu izveidot līdzīgus maksājumu karšu piedāvājumu apskatus savās banku interneta lapās. Tā cilvēkiem būtu ērtāk orientēties meklējot sev izdevīgāko maksājumu karšu piedāvājumu.
4. Vadošajām bankām ir ieteicams izveidot savstarpēju maksājumu karšu piedāvājuma salīdzinājumu, jo šobrīd, ja bankas savas maksājuma kartes salīdzina, tas apskatāms tikai katras bankas ietvaros. Šāds salīdzinājums veicinātu maksājumu karšu godīgu konkurenci, kā arī ļautu iedzīvotājiem vieglāk izvēlēties maksājumu karti, ņemot vērā savas vajadzības, nevis izvēlētas bankas popularitāti.
5. Ņemot vērā citu valstu pozitīvo pieredzi ar maksājumu karšu izsniegšanu bērniem jau agrā vecumā, vecākiem vajadzētu apdomāt šādu naudas pārvaldības veidu piešķirt saviem bērniem, lai no bērnības varētu mācīties pareizu naudas pārvaldību un izprast naudas vērtību.

Izmantotās literatūras un avotu saraksts

1. **Bikse V.** *Nauda un Bankas*. Rīga, Valsts administrācijas skola, 1994. 72 lpp.
2. **Briede I.** *Banku finanšu pakalpojumi : otrs pārstrādātais uzdevums*. Rīga, Biznesa augstskola Turība, 2004. 116 lpp.
3. **John P., Sellon Jr., Gordon H.** *Economic Review* (01612387). 1994, Vol. 79 Issue 4, 79p.
4. **Eckler R.** *I'm richer than you think*. Canada: Maclean's. April 25, 2016, Vol. 129 Issue 16, 2016. 52 p.
5. **Elsevier B.V.** *Smart cards A youthful market. Card Technology Today* Volume 16, Issue 3, March 2004, Pages 12–15
6. **Feast S., Simmons A.** *DEBIT CARDS TO OVERTAKE CASH PAYMENTS BY2021*
Credit Management. Jul/Aug2016, 6p.
7. **Jushin J.** *Output and the Role of Money*, New Zealand : Victoria University of Wellington, 2002. 235 p.
8. **Miezare B.** *Maksājumu kartes*. Rīga : Hipotēku bankas finanšu konsultāciju centrs, 2006. 160 lpp.
9. *12 lietderīgi padomi kādēļ izvēlēties kredītkartes.*
Pieejams: <http://www.vipi.lv/vip/latvija/idn60986/12-lietderigi-padomi-kadel-izveleties-kreditkartes/> (skatīts 11.11.2016)
10. *4Tag Archives: Maksājumu Kartes.*
Pieejams: <https://www.lbta.lv/tag/maksajumu-kartes> (skatīts 25.10.2016)
11. *5 fakti un 5 mīti par bezkontakta kartēm.*
Pieejams: <http://lka.org.lv/lv/aktualitates/jaunumi/jaunumi/5-fakti-un-5-miti-par-bezkontakta-karteem/> (skatīts 10.10.2016)
12. *Akadēmiskā terminu datubāze AkadTerm*
Pieejams: <http://termini.lza.lv/term.php?term=nor%C4%93%C4%B7inu%20karte&list=nor%C4%93%C4%B7inu%20karte&lang=LV> (skatīts 15.10.2016)
13. *Americans use debit cards twice as much as credit cards*
Pieejams: <http://www.marketwatch.com/story/americans-use-debit-cards-twice-as-much-as-credit-cards-2016-12-28> (skatīts 25.12.2016)
14. *Ātrie maksājumi – cik pieejamas šobrīd Latvijā ir bezkontakta kartes*
Pieejams: http://www.delfi.lv/business/bankas_un_finanses/atvie-maksajumi-cik-pieejamas-sobrid-latvija-ir-bezkontakta-kartes.d?id=48252065 (skatīts 25.12.2016)
15. *Banku apvienošanās norāda uz Latvijas trūkumiem*

Pieejams:<http://www.irlv.lv/2016/8/29/banku-apvienosanas-norada-uz-latvijas-trukumiem>(skatīts25.12.2016)

16. *Contactless Transactions Surpass 1 Billion as Europeans opt for Convenience*

Pieejams:<http://newsroom.mastercard.com/press-releases/contactless-transactions-surpass-1-billion-as-europeans-opt-for-convenience/>(skatīts25.12.2016)

17. *Contactless payment is getting more popular in the UK.*

Pieejams: <https://ecommercenews.eu/contactless-payment-getting-popular/>(skatīts15.11.2016)

18. *Drīzumā bezkontakta kartes būs ikdienu. Kā tās lietot?*

Pieejams: <http://www.lka.org.lv/lv/aktualitates/jaunumi/jaunumi/video-un-infografika-drizumaa-bezkontakta-kartes-buus-ikdienu-kaa-taas-lietot/> (skatīts 05.10.2016)

19. *Debetkaršu un kredītkaršu atšķirības.*

Pieejams: <http://www.lbta.lv/debetkarsu-un-kreditkarsu-atskiribas> (skatīts15.11.2016)

20. *Europeans “touched to pay” three billion times in the last 12 months*

Pieejams:https://www.visaeurope.com/newsroom/news/european_used_contactless_3_billion_times_last_year(skatīts25.12.2016)

21. *Elastīgs kredītlimits, ērta apdrošināšana un unikāls dizains*

Pieejams:https://www.americanexpress.lv/lv/private/kartes/american-express-blue-karte/#tab_2 (skatīts 02.12.2016)

22. *Iepazīšanās ar maksājumu karti.*

Pieejams: <https://www.ablv.com/lv/services/banking/cards-presentation>(skatīts 15.11.2016)

23. *Jauns veids, kā samaksāt par sīkumiem, – bezkontakta karte.*

Pieejams: <http://m.lvportals.lv/visi/skaidrojumi?id=281896&size=3&size=3> (skatīts 06.10.2016)

24. *Kodētā personalizācija.*

Pieejams: http://www.idcs.lv/Kartes_Visiem/Karsu_aizsardziba/kodeta_personalizacija.html (skatīts 13.12.2016)

25. *KONKURENCES PADOME, L Ē M U M S*

Pieejams: <http://www.kp.gov.lv/files/pdf/nlwbMfrQMK.pdf> (skatīts25.10.2016)

26. *Latvijas maksājumu statistika*

Pieejams:<https://www.bank.lv/statistika/maksajumu-sist-statistika/lv-maksajumu-statistika> (skatīts25.12.2016)

27. *Visa bankas kartes.*

Pieejams: <http://www.lbta.lv/visa-bankas-kartes> (skatīts 15.10.2016)

28. *Latvijas maksājumu statistika.*

Pieejams: <https://www.bank.lv/statistika/maksajumu-sist-statistika/lv-maksajumu-statistika> (skatīts 15.10.2016)

29. *MasterCard biznesa karte*

Pieejams: <http://www.nordea.lv/uz%C5%86%C4%93mumiem/nor%C4%93%C4%B7ini/maks%C4%81jumu+kartes/mastercard+biznesa+karte/49567.html> (skatīts 07.12.2016)

30. *Maksājumu kartes*

Pieejams: <http://www.lndp.lv/maksajumu-kartes> (skatīts 12.12.2016)

31. *Maksājumu karšu tirgus uzraudzības kopsavilkums*

Pieejams: <http://www.kp.gov.lv/documents/b72e77f1458e9d03786d6c20918d1e094838d3c1> (skatīts 25.10.2016)

32. *Nākotnē veikaliem nevajadzēs kases*

Pieejams: <http://nra.lv/latvija/189113-nakotne-veikaliem-nevajadzēs-kases.htm> (skatīts 25.12.2016)

33. *Norēķinu karšu tirgus Baltijā.*

Pieejams: <http://www.sakaru-pasaule.lv/> (skatīts 05.10.2016)

34. *Payments Cards in Europe – a report*

Pieejams: <http://www.paymentscardsandmobile.com/payments-cards-in-europe-2/> (skatīts 27.12.2016)

35. *Pētījums: Banknotes satur 9 reizes lielāku baktēriju īpatsvaru nekā maksājumu kartes.*

Pieejams: <http://nra.lv/latvija/159834-petijums-banknotes-satur-9-reizes-lielaku-bakteriju-ipatsvaru-neka-maksajumu-kartes.htm> (skatīts 04.11.2016)

36. *PINS kredītkarte*

Pieejams: <http://www.nordea.lv/Privātpersonām/Ikdienas%2bpakalpojumi/Maksājumu%2bkartes/PINS%2bkredītkarte/1154222.html> (skatīts 01.12.2016)

37. *Skaidrās naudas pieejamība reģionos palielinājusies*

Pieejams: <http://lka.org.lv/lv/aktualitates/jaunumi/jaunumi/skaidraas-naudas-pieejamiba-regionos-palielinaajusies/> (skatīts 25.12.2016)

38. *The contactless revolution: Visa study claims mobile payments 'tripled in the past year*

Pieejams: <http://www.ibtimes.co.uk/contactless-revolution-visa-study-claims-mobile-payments-tripled-past-year-1586055> (skatīts 25.12.2016)

39. *Total number of debit card payments in European countries as of 2015 (in millions)*

Pieejams: <https://www.statista.com/statistics/443704/purchases-with-debit-cards-europe/> (skatīts 22.12.2016)

40. *Total number of payment cards in the European Union from 2010 to 2015 (in millions)*

Pieejams : <https://www.statista.com/statistics/444328/number-of-payment-cards-european-union/> (skatīts 22.12.2016)

41. *Viedās maksājumu kartes jau darbojas.*

Pieejams: <http://nra.lv/latvija/175650-viedas-maksajumu-kartes-jau-darbojas.htm> (skatīts 06.10.2016)

42. *Visa un MasterCard – kāda atšķirība?*

Pieejams: <http://www.seb.lv/info/personigas-finanses/visa-un-mastercard-kada-atskiriba> (skatīts 07.12.2016)

Pielikums

Es, Latvijas Universitātes studente, sava bakalaura darba ietvaros veicu pētījumu par iedzīvotāju pieredzi ar maksājumu kartēm.

Šī aptauja ir anonīma. Tās aizpildīšana prasīs apmēram 10 minūtes.

Vecums-

Dzimums-

Vai Jums ir bērni vecumā līdz 18 gadiem?

- Jā
- Nē

Jūsu dzīvesvieta:

- Rīga
- Pierīgas reģions
- Cita Latvijas pilsēta
- Mazpilsēta vai lauki

Kāds ir Jūsu aptuvenais ienākumu līmenis mēnesī (pēc nodokļu nomaksas):

- līdz 200 €
- 201-400 EUR
- 401-600 EUR
- 601-800 EUR
- 801-1000 EUR
- 1001-1300 EUR
- 1301-1800 EUR
- Vairāk par 1800 EUR

Cik norēķinu kartes Jums uz doto brīdi ir?

- 1
- 2
- 3
- 4<

Kādās bankās ir atvērtas Jūsu maksājumu kartes? Iespējamās vairākas atbildes.

- Swedbank
- SEB banka
- Citadele banka
- DNB banka
- Cita banka (savs variants)

Vai jums ir bērni līdz 18 gadu vecumam, kuriem ir maksājumu kartes?

- Jā, vairākiem bērniem ir maksājumu kartes
- Jā, vienam bērnam ir maksājumu karte
- Man ir bērni šajā vecumā, bet viņiem nav maksājumu kartes
- Man nav bērni vecumā līdz 18 gadiem

Vai Jūs ikdienā apmierina Jūsu norēķinu karšu sniegtās iespējas ?

- Pilnībā apmierina
- Apmierina daļēji
- Neapmierina
- Cits variants

Cik dažādās bankās ir atvērtas Jūsu norēķinu kartes?

- 1
- 2
- 3
- 4+

Kādu veidu maksājumu kartes Jums ir?

- Tikai debetkartes
- Tikai kredītkartes
- Gan debetkartes, gan kredītkartes

Vai Jūsu maksājumu karšu izvēli ietekmēja bankas/bankomāta pieejamība ikdienā?

- Jā, tas bija galvenais, kāpēc izvēlējos tādu maksājumu karti, kāda man ir
- Jā, tas manu izvēli ietekmēja daļēji
- Nē, tas manu izvēli neietekmēja

Kādu daļu no mēneša saviem ienākumiem Jūs katru mēnesi izņemat no bankomāta?

- Neizņemu neko
- Līdz 10 %
- 10-25 %
- 25-50 %
- 50-75 %
- Izņemu visus mēneša ienākumus

Kā veiciet maksājumus atrodoties ārpus Latvijas?

- Ar maksājumu karti
- Gan ar maksājumu karti, gan skaidrā naudā
- Maksāju tikai ar skaidru naudu, maksājumu karti neizmantoju
- Norēķinos ar skaidru naudu, bet esmu izņēmis / izņēmusi naudu bankas automātā
- Cits variants

Vai Latvijā izdotās maksājumu kartes ir bijušas izdevīgas, veicot norēķinus vai izņemot skaidru naudu ārpus Latvijas?

- Izdevīgas
- Apmierinošas
- Neizdevīgas
- Neesmu lietojusi Latvijā izdotu maksājumu karti ārpus Latvijas

Vai esat pārliecināts par savu maksājumu karšu izdevīgumu un informēts par tās piedāvātajām iespējām?

- Esmu pilnībā apmierināts ar visu, ko tās sniedz
- Mani apmierina to piedāvātās iespējas, bet labprāt iepazītos ar citu banku piedāvājumiem
- Mani neapmierina esošā maksājumu karte. Vēlētos atrast sev izdevīgāku maksājumu karti
- Cits variants